KULTURHISTORISK INVENTERING OCH BEVARANDEPLAN

Britt-Marie Lennartsson

ALFSHÖGS KYRKOGÅRD

Alfshögs socken, Falkenbergs kommun

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2021:32

KULTURMILJÖ HALLAND

STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER

Stiftelsen Hallands Länsmuseer, Kulturmiljö Halland.
Uppdragsverksamheten, Halmstad 2021.
Kulturhistorisk dokumentation och bevarandeplan 2021.
Bild framsida: Kvarter 10 på Alfshögs kyrkogård.
Foto: Britt-Marie Lennartsson. (Filmnr. 2021-19).
Grafisk form: Anders Andersson.
Layout: Britt-Marie Lennartsson.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.
Diarienummer 2020/215.

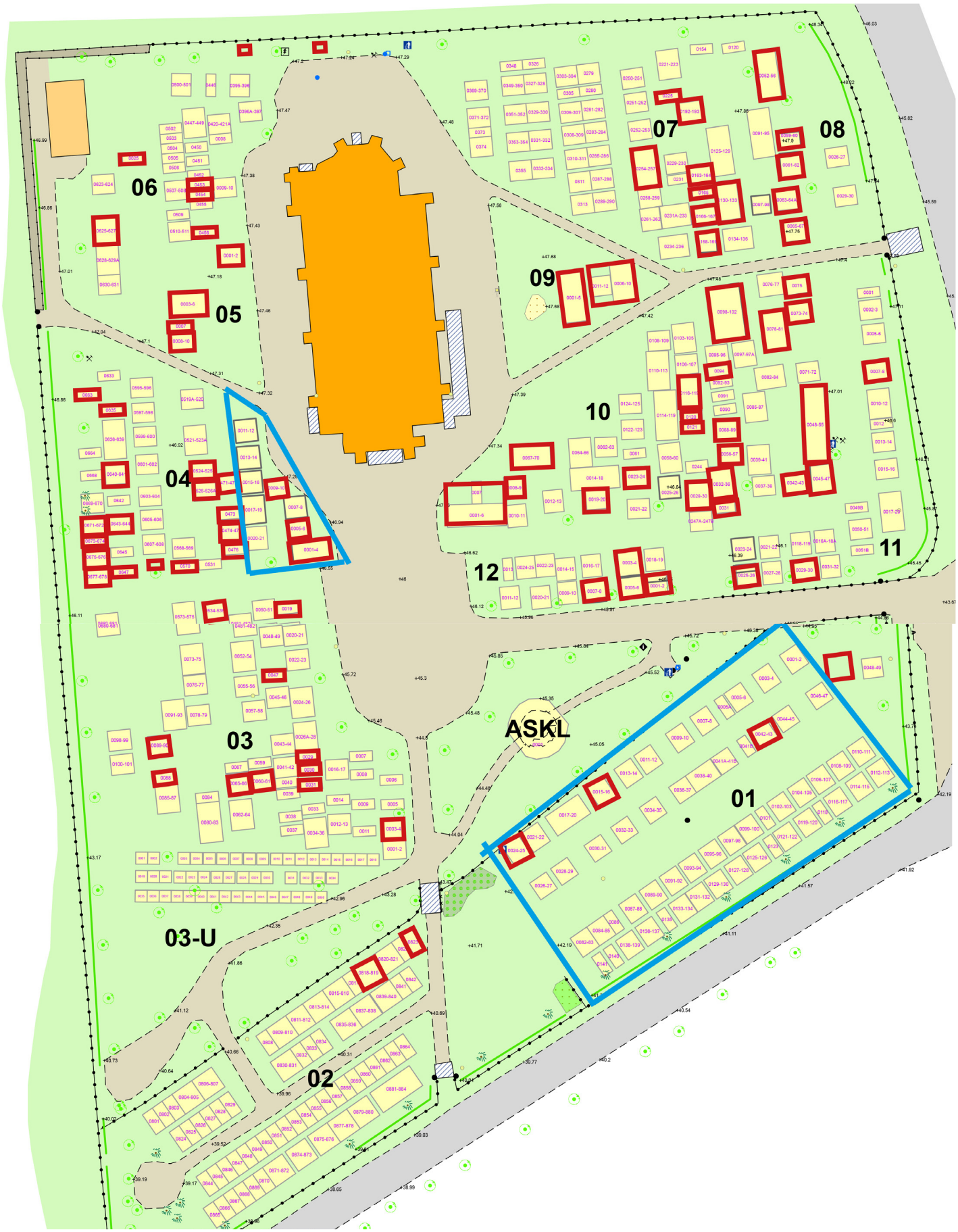

Alfshögs kyrkogård, uppmätning, Metria 2019. Kulturgravar och värdefulla karaktärsområden är inritade.

INNEHÅLL

Inledning 6

Metod 6

Källor och litteratur 7

Syfte 7

Historik 8

Alfshögstrakten och kyrkans plats i landskapet 8

Alfshögs gamla kyrka 9

Alfshögs nya kyrka 10

Ekonomibyggnaden 10

Alfshögs kyrkogård 11

1900-talet 12

Arkeologi 14

Beskrivning av kyrkogården 16

Placering och omgivningar 16

Omgärdning och entréer 18

Planform och gångvägssystem 20

Vegetation 22

Ekonomibyggnaden 23

Gravkvarterens karaktär 24

Gravvårdar på Alfshögs kyrkogård 31

Sammanfattande karakteristik 37

Kulturhistorisk bedömning och bevarandeförslag 38

Lagstiftning 38

Bevarandeförslag 39

Källor 44

Bilaga 1. Kulturgravar på Alfshögs kyrkogård, karta. 45

Kulturgravar och Värdefullt karkatärsområde, kv. 1-3. 46

Kulturgravar och Värdefullt karkatärsområde, kv. 4-12. 47

Bilaga 2. Kulturgravar på Alfshögs kyrkogård, tabell 48

Rapporter från Kulturmiljö Halland 2021 61

INLEDNING

Kyrkomiljön är ofta bygdens äldsta kulturmiljö. Kyrkogårdar och begravningsplatser representerar ett religiöst och kulturellt arv men har även ett stort miljöskapande värde för den omgivande bygden.

Kulturmiljölagen säger att kyrkogårdar skall bevaras och vårdas så att deras kulturhistoriska värde inte förvanskas eller förändras. En bevarandeplan för kyrkogården ger möjlighet till kunskap och inblick i kyrkogårdsmiljön, dess historia. Den ska precisera kulturhistoriska värden i syftet att verka som underlag och vägledning för pastoratets eget arbete för framtida skötsel och planering av kyrkogården. Den kan även vara till hjälp i kontakten med allmänhet och myndigheter.

Bevarandeplanen är ett rådgivande underlag. Även ändringar som är i linje med en bevarandeplan kräver tillstånd från länsstyrelsen enligt Kulturmiljölagen kapitel 4.

Denna bevarandeplan är utförd av Kulturmiljö Halland, Hallands Kulturhistoriska museum på uppdrag av Falkenbergs pastorat. Fältarbetet och arbetet med analys och rapport utfördes under hösten 2020 och våren 2021 av bebyggelseantikvarie Britt-Marie Lennartsson.

Metod

Metoder, inventeringsblanketter samt diskussioner kring bevarandefrågor och åtgärdsförslag togs fram för Göteborgs kyrkogårdar på 1990-talet av Göteborgs kyrkogårdsförvaltning i samarbete med Göteborgs stadsmuseum. Dessa har länge verkat som ett viktigt underlag för Kulturmiljö Halland vid utarbetandet av en metod för Halland. Även Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, utgiven av CGK, Centrala Gravvårdskommittén 2007, har varit grundläggande.

Kyrkogården som helhet har inventerats, beskrivits och fotograferats beträffande anläggningsår, utvidgningar och andra förändringar samt kyrkogårdens plats i landskapet, närmaste omgivningen, byggnader, gångsystem, vegetation och gravkvarter.

Varje kvarter har också inventerats, beskrivits och fotograferats beträffande omgärdning, ingångar, vegetation, planform, gångsystem, nutida prägel, gravvårdstyper, material, byggnader och eventuella fornlämningar noterats. Detta har sammanfattats till en övergripande karaktärisering av kvarteret. Omgärdning och gångsystem berättar om kvarterets gränser och inre struktur. Vegetation i form av till exempel träd och busksorter bidrar också till information om struktur, uppbyggnad av kyrkogården, årsringar och andra tiders ideal. Genom att beskriva de gravvårdstyper som förekommer inom kvarteret kan det också sättas in i ett tidsmässigt sammanhang. Gravvårdarnas ålder och arkitektoniska utformning ger kunskap om hur kvarteret anlagts och förnyats. Sist görs en helhetsbedömning av kvarterets kulturhistoriska värde för att sätta kvarteret i relation till andra gravkvarter.

Den selektiva gravvårdsinventeringen är en fördjupning av kvartersinventeringen. Inventeringen omfattar enbart gravvårdar ute på kyrkogården. Eventuella gravar och vårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan har oftast stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Det är i urvalet av värdefulla gravvårdar som den stora metodförändringen gjorts. Under senare år har ett omfattande arbete påbörjats med att prova stabiliteteten av alla gravvårdar på kyrkogårdarna. Detta har lett till att ett stort antal gravvårdar fått läggas ned, vilket förändrat kyrkogårdens landskap och karaktär. I samband med detta har Falkenbergs pastorat önskat en ny urvalsmetod då endast klass 1-gravar kan säkerställas när gravrätten återfaller till upplåtaren, medan övriga inte får ett reellt skydd. Den nya urvalsmetoden innebär att endast klass 1 gravar pekas ut. Då det nu bara finns en bevarandeklass kallas dessa Kulturgravar. Utpekade kulturgravar har förts in i en tabell med gravnummer, ett foto, gravvårdens text, uppgift om motiv till värderingen samt eventuell övrig information, se bilaga 2.

Urvalet och kriterier för kulturhistorisk värdering av gravvårdar har dock fortfarande sin utgångspunkt i den klassificering som Centrala Gravvårdskommittén, CGK, presenterat i skriften Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, 2007. Även av erfarenheter från tidigare utförda värderingar på kyrkogårdar runt om i Halland ligger till grund för urval och värdering.

En rundvandring hölls på plats på Alfshögs kyrkogård i september 2021 tillsammans med representant för Vessige-Alfshögs hembygdsförening.

Kulturmiljö Halland har utvecklat en förenklad blankett/tabell för urvalet av värdefulla gravvårdar som finns som en bilaga sist i rapporten. De utvalda gravvårdarna och miljöerna har markerats på en karta framtagen av Metria 2019.

CGK: s urvalskriterier
CGK har tagits fram en urvalsvärdering med tre klasser; Klass 1 – mycket värdefulla, omistliga, juridiskt skyddade genom Kulturmiljölagen, Klass 2 – värdefulla som kan återupplåtas, men kan tas bort utan tillstånd, Klass 3 – övriga.

Det pågår en diskussion inom Svenska kyrkan att det bara är de i klass 1 som har ett skydd och kan påverkas i planeringen av kyrkogårdens vård och underhåll. I denna kulturhistoriska dokumentation har därför bara klass 1-gravar pekats ut.

Klass 1/Mycket värdefull utgörs av gravvårdar med stort kulturhistoriskt värde som skall bevaras när gravrätten upphör. De får inte återanvändas och bör bevaras på ursprunglig plats i ursprungligt skick. Om de redan flyttats bör de placeras så att deras bevarande tryggas. Klass 1-gravar är först och främst värdefulla genom sin ålder, vilket ofta innebär att de också är lokalt och hantverksmässigt producerade. Alla vårdar och inramningar av gjutjärn och smide är också av högt värde då de är en försvinnande liten rest av en unik konstruktionsperiod. Överlag är inramningar av gravvårdar av högt värde, framför allt buxbomsinramningar och stenstaket, medan mer ordinära stenramar snarast kan tillföras värdefulla områden. Till klass 1 kan även vårdar höra med ett högt eller unikt konstnärligt helhetsutförande.

Källor och litteratur

Information om kyrkogårdar, gravstenar och kulturhistorisk dokumentation m.m. har hämtats från Centrala Gravvårdskommitténs *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar,* Sveriges Stenindustriförbunds handbok om Gravvårdar i natursten samt *Kyrkogårdshandboken* utgiven av SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Information om Alfshögs socken finns i Alrik Larssons bok Alfshög från 1957 samt Bror Jansson skrift Alfshögs gamla och nya kyrka från 1997.

Information har även hämtats från Kulturmiljö Hallands arkiv. Det finns även en rad digitala arkiv på internet som bidragit med information. Riksantikvarieämbetets Fornsök ger information om vilka fornlämningar som finns i området. Riksantikvarieämbetets har även ett digitalt arkiv för foton, bland annat på kyrkor och kyrkomiljöer som heter Kulturmiljöbild. Lantmäteriet har digitaliserat sina historiska kartor, vilka kan ge en viss information om hur kyrkogårdar sett ut vid olika tillfällen. Äldre foton har hämtats från Digitalt museum som är en gemensam söktjänst med samlingar från landets olika museer, och som är tillgänglig på Internet. Foton på Halländska kyrkor och kyrkogårdar finns främst på Hallands kulturhistoriska museum och Hallands konstmuseum.

Inget arkivmaterial finns i församlingsarkivet, då detta flyttats till landsarkivet i Lund. På grund av pandemin pågick under arbetet med denna rapport, fanns det ingen möjlighet att besöka arkivet. Antikvariskt topografiska arkivet på Riksantikvarieämbetet har en mängd material om kyrkorna och ibland även kyrkogårdarna, dock inget om Alfshögs kyrkogård.

Syfte

Syftet med gravvårdsinventeringen är att ge ökad kunskap om intressanta vårdar och att öka förståelsen och kunskapen om olika exempel på vanliga och ovanliga gravvårdar som finns representerade på kyrkogården. Det främsta syftet är dock att säkerställa ett bevarande av de mest värdefulla gravvårdarna som kan berätta om historien om Alfshög och kyrkogården.

Vy från kyrkan söderut mot det öppna landskapet, Katrinebergs folkhögskola och Ätrans lummiga dalgång.

HISTORIK

Alfshögstrakten och kyrkans plats i landskapet

Alfshögs socken ligger drygt en mil nordost om Falkenberg i Ätradalen som också är av riksintresse för kulturmiljövården enligt Miljöbalken; Ätradalen [N 19]. Ätradalen präglas av ett väl hävdat odlingslandskap med gamla kommunikationsstråk. Att trakten varit befolkat länge är tydligt då Ätradalen är ett av Hallands fornlämningstätaste områden från alla förhistoriska perioder med bl.a. ett stort antal gravfält. Alfshögs kyrka ligger i ett välexponerat läge på en kulle mitt i det öppna odlingslandskapet. Här och var ligger utspridd bebyggelse.

Landskapet präglas också av 1800-talets laga skifte och välstånd till följd av havreexporten. Här finns medeltida och nygotiska kyrkor, välbevarade herrgårdsmiljöer och en stor del 1800-talsbebyggelse.

Prästgården låg vid Vessige kyrka men en det bodde en klockare i Alfshög. Klockaregården ligger kvar norr om kyrkan, men sedan 1962 har den varit arrendegård utan anknytning till tjänsten. Norr om kyrkan ligger även den före detta folkskola från 1860-talet och småskolan från 1885. Småskolan blev församlingshem i början av 1970-talet.

Ett stycke österut ligger storgården Vattsgård med anor från 1400-talet. Längre ner i dalen, nära Ätran ligger Katrinebergs folkhögskola. Folkhögskolans historia går tillbaka till år 1872, då bondehövdingen och riksdagsmannen Carl Ifvarsson väckte förslag om upprättandet av en folkhögskola i Hallands län. Den startades 1873 i liten skala i Påarp, Trönninge socken, men flyttades till Katrineberg l878 och blev ”den halländska folkbildningens hem och centrum”. Det första egentliga skolhuset byggdes 1878. År 1907 byggdes det nuvarande ståtliga skolhuset i jugendstil som kan ses från kyrkogården. Inom skolområdet finns även elev- och personalbostäder, en vacker park och Larsagården, en kringbyggd gårdsanläggning, hitflyttad från Lustorp i Köinge socken, numera hembygdsmuseum och samlingslokal.

Under 1800-talet förekom en arbetskraftsvandring från socknen bl.a. till Danmark och Bohuslän. Från och med 1880-talet fram till första världskriget påverkades även socknen av den stora emigrationsvågen till Amerika. Befolkningsminskning bromsades dock när

en station förlades till Vessigebro vid ”Pyttebanan”, Falkenberg–Limmareds järnväg, på 1890-talet. Ett stationssamhälle växte fram. Eftersom halva Vessigebro ligger i Alfshögs socken medförde det en befolkningstillväxt. Samhällets storhetstid inföll på 1930-40-talen. Järnvägen lades ned 1959 och används numera som cykelled. Samhället är dock fortfarande ett av de större i kommunen.

Utsnitt ur ekonomisk karta från 1920-talet. Kyrkan ligger ganska ensamt i landskapet med de båda skolhusen och Klockaregården i norr som närmaste grannar. Karta: Lantmäteriet.

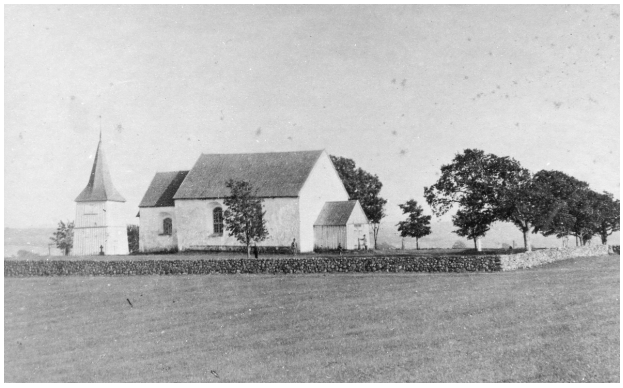

Alfshögs gamla kyrka innan den revs. Foto: N.J. Björsell, Hallands konstmuseum.

Läktarbröstningen från den gamla kyrkan. Foto: Kulturmiljöbild.

Alfshögs gamla kyrka

Alfshögs gamla kyrka uppfördes omkring 1150. Det var en liten vitkalkad stenkyrka typisk för de medeltida sockenkyrkorna med rektangulärt långhus i väst-östlig riktning, smalare och lägre kor och en mindre rund absid med tälttak i öster. Sadeltaken var täckta med spån. Vapenhuset i väster var dock byggt i trä. På kyrkogården fanns en separat klockstapel i trä, från 1680. Klockstapeln hade en fasad av stående panel och en hög smal tornhuv med spira.

Den medeltida kyrkan revs så sent som 1901. Det fanns då ett stort intresse av att dokumentera den. Bland annat kom representanter från Nationalmuseet i Köpenhamn för att mäta och fotograferade kyrkan 1899. En del av grundmurarna till det medeltida långhuset finns kvar i den norra delen av nya kyrkan samt i tornbyggnaden, medan absiden och korets grundmurar ligger strax utanför den nya kyrkans östra vägg.

Alfshögs nya kyrka och kyrkogård 1925 och 1927. Foto: C.G. Hellman, Hallands konstmuseum.

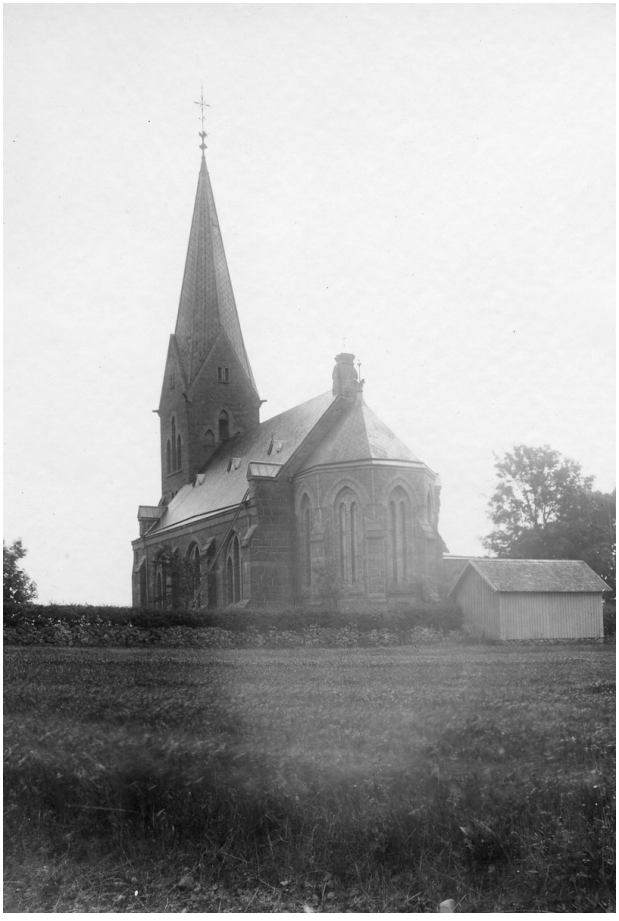

Alfshögs nya kyrka med vedboden precis bakom koret, 1928. Foto: E. Salvén, Hallands konstmuseum.

Alfshögs nya kyrka

Den nya kyrkan ritades av den kände kyrkoarkitekten Adrian Peterson i samarbete med sonen Carl Crispin och stod klar 1903. Kyrkan byggdes på den gamla kyrkplatsen men i nordsydlig orientering med den höga tornspiran vänd mot dalgången i söder. Kyrkan är byggd i huggen granit i nygotisk stil. Norr om långhuset ligger ett smalare, mångkantigt korparti med en vidbyggd sakristia. Exteriören är i stort sett intakt sedan tillkomsttiden med grova granitmurar med strävpelare mellan de spetsbågeformade fönsterpartierna vilka har omfattningar i gult tegel. Långhuset täcks av ett plåttäckt sadeltak och tornet kröns av en spetsig spira.

Invändigt präglas kyrkan både av den nygotiska stilen från tillkomsttiden samt en färgsättning från 1931 då kyrkorummets rika dekor målades över vid en omfattande renovering efter en åskbrand. I samband med renoveringen insattes en ny bänkinredning med bibehållande av äldre gavlar från 1700-talet dekorerade av konstnären Detlef Ross. Kyrkorummets ursprungliga struktur har trots senare förändringar bevarats. Inredningen från den gamla kyrkan, främst de delar som tillkom på 1600-talet, flyttades med till den nybyggda kyrkan. Orgeln från 1903 ansluter med sin spetsbågeformade fasad till kyrkorummets nygotiska utformning. Det ursprungliga orgelverket av Thorsell & Eriksson är restaurerat till originalskick Läktarunderbyggnaderna tillkom omkring 1980. 2012 stängdes kyrkan efter att fukt- och mögelproblem uppdagats. Den kunde återinvigas några år senare men fortfarande krävs renovering invändigt då fuktproblemen inte fått en hållbar lösning.

Ekonomibyggnaden

1920 byggdes en vedbod på kyrkogården rakt öster om koret, se fotot till vänster taget av Erik Salvén 1928. Denna fick mycket kritik genom sin enkla utformning i en iögonfallande placering. flyttades därför till det nordvästra hörnet av kyrkogården på samma plats som den nuvarande ekonomibyggnaden ligger på. Den ska enligt vissa uppgifter ha byggts 1988 och den gamla ekonomibyggnaden på platsen ska ha flyttats till Wattsgård. Enligt en handling i Kulturmiljö Hallands arkiv skulle det dock ha rört sig om en om- och tillbyggnad av befintlig ekonomibyggnad.

Alfshögs kyrkogård

Kyrkogårdens äldre historia

Det finns inte många källor som berättar om hur kyrkogården i Alfshög sett före år 1900. På ”Charta öfver Utmarken till Afshögs sockn” från 1785, upprättad vid storskifte, finns en rektangulär kyrkogård utritad med kyrkan i västöstlig riktning. Klockstapeln stod strax sydost om kyrkan och kyrkogårdens gräns är markerad på ett sätt som kan tolkas som en mur. Det ser ut att finnas två ingångar till kyrkogården; en mot norr där vägen från klockargården passerar genom kyrkogården och ut mot söder. På östra sidan av vägen finns en yta som har stakats av för vägfyllning och kyrkovall i storskiftet. Denna del har dock troligen aldrig varit en del av kyrkogården.

Kyrkogården var indelad i ättehagar; familje- eller gårdsgravar. I boken om Alfshögs kyrka av Bror Jansson finns en ritning, s 172 i, över indelning av ättehagar på Alfshögs gamla kyrkogård. Denna indelning bevarades till viss del även efter att den nya kyrkan byggts. Ättehagarna skulle ligga i samma riktning som gården eller byn i förhållande till kyrkan. Indelningen används fortfarande i vissa fall, bl.a. har Vallby två ättehagar i kvarter 4 och kvarter 10 och Dalsgårds ättehage ligger i västra delen av kvarter 4.

Kyrkogården ska ha grävts om flera gånger och de anhöriga ska då ha fått ta hem gravvårdarna då dessa var privat egendom. Denna företeelse var troligen van-

Ättehagar på Alfshögs kyrkogård

De olika byarna eller större gårdarna hade särskild gravplats på kyrkogården. Den kallades för ättehage och seden med särskilda ättehagar är från äldre medeltid eller omkring 1150, då den medeltida kyrkan byggdes. Vid besök på söndagen i kyrkan gick man alltid till ättehagen och tänkte på döda släktingar och anhöriga.

1. Fors ättehage
2. Katrinebergs ättehage
3. Klockaregårdens ättehage
4. Wattgårds ättehage
5. Kärrebergs ättehage
6. Flädje ättehage
7. Bohls ättehage
8. Dahls ättehage
9. Wallbys ättehage (man har två)
10. Wallbys ättehage (man har två)
11. Dahlsgårds ättehage
12. Ättarps ättehage
13. Redskapbod, dass
14. Grushåla, allmänning
15. Alfs hög (stendös—hällkista)
16. Gravar i kanten under markytan
17. Gravhög borttagen och jämnad 1966; jorden lagd vid parkeringsplatsen.
18. Församlingshem (f d skola)
19. Parkeringsplats
20. Klockareberget

Uppgifterna om ättehagar på Alfshögs kyrkogård har jag fått av kamrer Carl Gustaf Hellman, som var född på Fors gård.

Skiss över indelning av ättehagar, Bror Jansson, Alfshögs kyrka, s 172. Traditionen kan ännu ses, bl.a. i kvarter 4 med Vallby och Dalsgårds ättehagar, nedan.

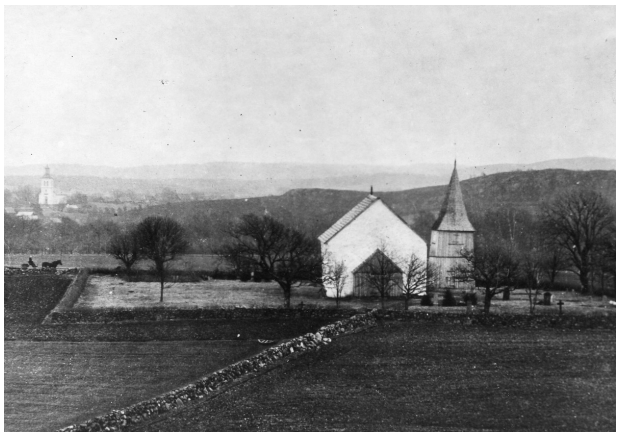

Alfshögs gamla kyrka och kyrkogård innan kyrkan revs och kyrkogåden utvidgades. Foto: H. Elsner, Hallands konstmuseum.

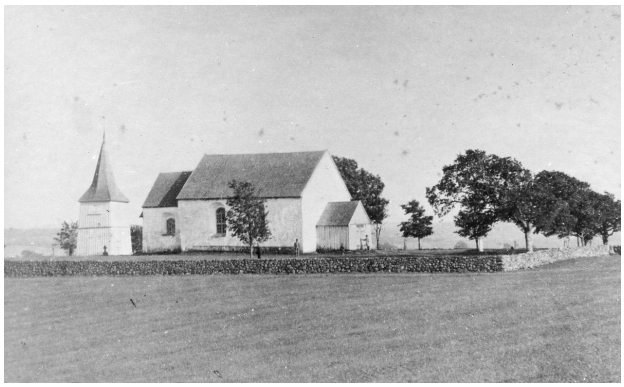

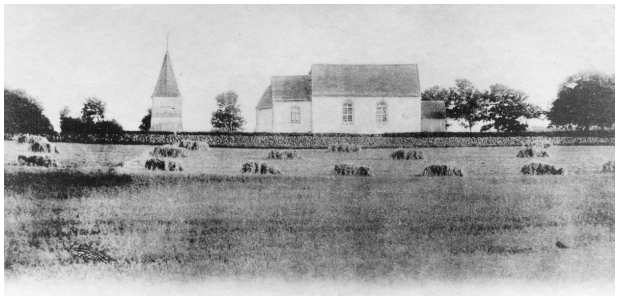

Alfshögs gamla kyrka och kyrkogård innan kyrkan revs och kyrkogåden utvidgades. Foto: N. Björsell, Hallands konstmuseum.

lig då det på många andra håll i Halland påträffats gamla gravvårdar som använts till golv eller trappor ute på gårdar och i hus. Den nya kyrkan ska ha grundlagts med sten från gamla kyrkan, men troligen även av gamla gravvårdar. En mängd gamla gravstenar har någon gång påträffats i gamla Klockaregårdens stengrund och sedan lagts i dess trädgård (Jansson).

Det finns en beskrivning från 1876 av en sönderslagen och vittrande gravhäll i kalksten på södra sidan av kyrkan. Runt gravhällens kanter fanns inhuggna inskrifter med minuskler, i mitten fanns en sköld med en tvärbjälke och över skölden en hjälm med sex fjädrar eller plymer.

De foto som togs i samband med dokumentationen av den gamla kyrkan innan den revs visar även fhur kyrkogården såg ut. Flera av de foton som togs av museimän från Nationalmuseet i Köpenhamn 1899 finns med i Bror Janssons bok ”Alfshögs gamla och nya kyrka” från 1997. Kyrkogården hade en rektangulär form, inhägnad av en jämn och vällagd mur och en utglesad trädkrans. På södra sidan av kyrkan skymtar enstaka gravvårdar och det ser även ut att finnas någon grav med stenram. Vid klockstapelns östra sida stod två gjutjärnskors och två ålderdomliga stenvårdar; en liten med korgbågig ovankant och en något större med trekantig ovansida. Det är osäkert om de står framför klockstapeln eller om de samlats ihop och står lutade mot väggen. Detta skulle kunna tyda på att man tagit bort gravar från kyrkogården inför rivningen. På norra sidan syns inga gravvårdar.

När marken grävdes ut för murarna till den nya kyrkan ska skelett ha hittats, vilka återbegravdes i en gemensam grav nordväst om kyrkan.

1900-talet

När den nya kyrkan byggdes utjämnades och utvidgades kyrkogården. Utvidgningen gjordes troligen med den triangulära ytan mot söder. Marken schaktades för att jämnas ut på den sluttande grusåsen och för grundläggningen av den nya kyrkobyggnaden. Sten och skärv som inte användes till grundläggningen forslades till grustaget på andra sidan vägen i öster som tillhörde kyrkogården sedan storskiftet. Foton från 1920-talet visar en kyrkogård med en fin vällagd stenmur med en klippt häck ovanpå. Det tycks även ha funnits träd runt kyrkan även om de inte bildade en regelbunden trädkrans. Bakom den stora familjegraven i kvarter 9

Askgravlunden anlades på 2010-talet.

stod ett uppväxt hängträd av något slag och graven var omgärdad av en låg klippt buxbomshäck vilket också gav detta lilla, men viktiga kvarter en inramning.

1920 byggdes en vedbod precis utanför kyrkans kor. Det var en praktisk placering men många, bland annat stadsarkitekten Wetterqvist och intendent Erik Salvén på Hallands museum, lär ha påpekat att det var olämpligt att placera en så enkel byggnad i detta iögonfallande läge. Boden flyttades också senare till den något mer diskreta platsen i kyrkogårdens nordvästra hörn, intill kyrkogårdsmuren.

1929 utjämnades och utvidgades kyrkogården återigen. Utvidgningen skedde mot söder med en helt ny del i en tidsenlig stil, dagens kvarter 1 och 2. På ett flygfoto från 1930-talet har de nya muromgärdade kvarteren skapats. Det fanns då ännu inga träd eller gravar, men gången från grinden vid landsvägen i söder upp mot kyrkan fanns. Även gången i västöstlig riktning genom kvarter 2 fanns på 1930-talet. Där gångarna möttes fanns en stor öppen rund plats, troligen grusad, vilken dock tagits bort senare. Precis som idag saknas det gångar i kvarter 1.

Länsstyrelsen fattade ett beslut 1980 om att godkänna förslag för ändring av gravområde på Alfshögs kyrkogård. Förslaget var upprättat av Trädgårdskonsult Felix Lundgren, Falkenberg. Det framgår dock inte vilket område det gäller.

1983 gjorde Felix Lundgren en ny gravkarta för kyrkogården. Då den inte var upprättad med hänsyn till de gamla gravarna användes den inte. Istället gjordes den om 1986 där de gamla gravarna var utmärkta.

1988 byggdes en ny ekonomibyggnad på samma plats som den gamla i nordvästra hörnet. Den hade ungefär samma storlek som den gamla, vilken transporterades bort till gården Wattsgård. Enligt arkivhandling i Kulturmiljö Hallands arkiv skulle det dock röra sig om en om- och tillbyggnad av den befintliga ekonomibyggnaden.

2000-talet

2012 anlades askgravlunden efter ritningar av Landskapsgruppen Öresund AB. Den anlades med en singelyta kantad av storgatsten. På den runda ytan skulle sittplatser skapas omgivna av planteringar. Namntavlorna skulle placeras på naturstensblock.

2016 gav länsstyrelsen tillstånd till att utföra trädvårdsarbeten såsom att ta ner gamla träd, men i första hand beskära äldre träd. Återplantering skulle ske av nedtagna träd inom två år med inhemska trädsorter såsom oxel, rönn eller lind.

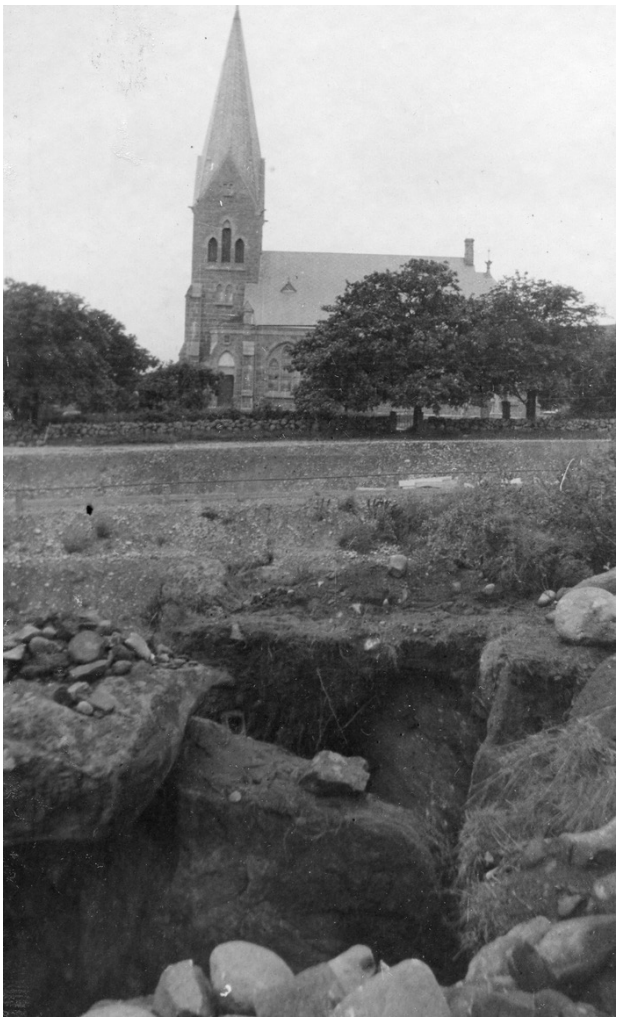

Foto taget öster om kyrkan 1926, troligen vid en utgrävning av någon av gravhögarna som fanns här. Foto: C.G. Hellman, Hallands Konstmuseum.

Arkeologi

Namnet Alfshög nämns första gången i skrift 1394 och stavades då Alöks höwae. Förledet är det gamla skånska namnet Alögh, som senare förenklats till Alf. Slutledet -höwe betyder högar vilket pekar på att det funnits gravfält eller gravhögar här. Enligt en sägen, belagd från 1700-talet, skulle det ha varit en hövding, Alf, som räddat högen från att förstöras. Alfs hög låg/ligger på Wattsgårds ägor ca 120 m från kyrkan. Eventuellt kan det vara resterna av den hög som ligger rakt öster om kyrkan på andra sidan vägen, raä Alfshög 11:1. En gravhög ska ha rasat ner i grustaget någon gång runt 1920. För att förhindra att samma sak hände med Alfs hög undersöktes denna och restaurerades 1926 av Rolf G. Bexell.

En mängd lösfynd påträffades i denna grävning såsom keramik, brända ben och flinta. 1814 grävde man i högen och ska då ha hittat ett kopparsvärd, en flintkniv och en urna. Det fanns även en hög nordost om kyrkan, raä Alfshög 10:1, på andra sidan vägen som fick ge plats åt skolhuset. När grunden grävdes till skolan 1863, ska urnor och brända ben ha hittats. Söder om kyrkogården fanns ytterligare en hög som togs bort på 1960-talet i samband med att en parkeringsplats anordnades här. Uppe på Klockarbjäret nordväst om kyrkan finns också en gravhög, raä Alfshög 13:1, och söder om kyrkan låg en hög, raä Alfshög 21:1. Strax öster om kyrkogården på åkern har det hittats en s.k. trindyxa, slipad i grå granit, raä Alfshög 68:1.

På andra sidan landsvägen öster om kyrkan ligger resterna av en gravhög.

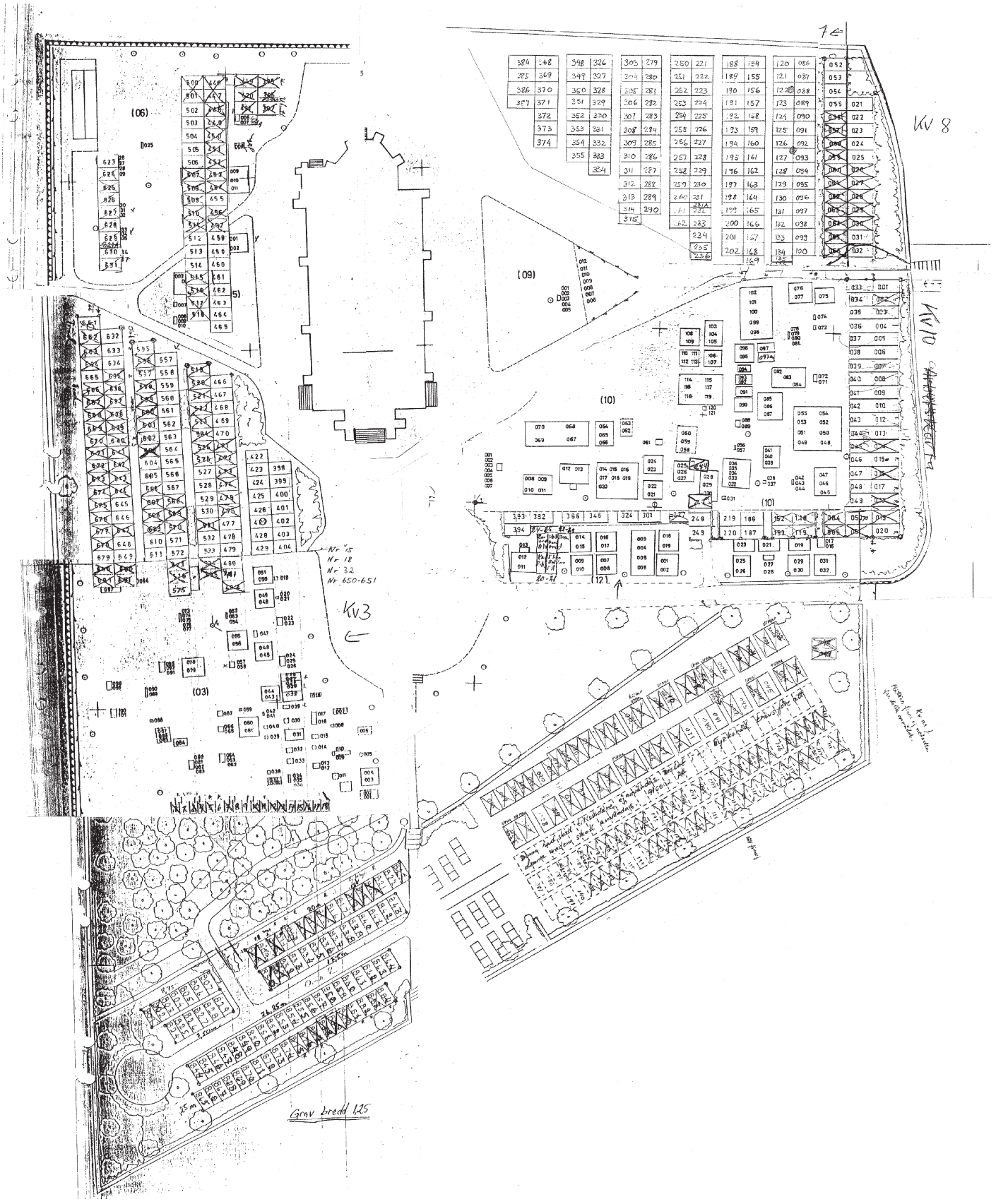

Olika äldre uppmätningar av kyrkogården berättar något om hur kyrkogården sett ut under 1900-talet. Ritning: Falkenbergs pastorat.

Alfshögs kyrka ligger på en höjd omgiven av lövträd.
Här sett från norr.

Alfshögs kyrka sedd från Katrinebergs folkhögskola.
Foto: Björn Ahnlund.

BESKRIVNING AV KYRKOGÅRDEN

Placering och omgivningar

Kyrkan och kyrkogården ligger på en höjdrygg i ett öppet odlingslandskap med vida blickar mot Ätradalen i söder och öster. I dalen nedanför höjden passerar landsvägen mellan Vinberg och Vessigebro. På andra sidan vägen ligger Katrinebergs folkhögskola. Längre bort i sydost, bortom en trädridå ligger samhället Vessigebro nere i Ätrans dalgång. På höjden på andra sidan Ätran sticker Vessige kyrkas torn upp. Enstaka gårdar och villor ligger längs vägen och i randen mellan fält och skogspartier.

Norr om kyrkogården är landskapet mer kuperat och beväxt med skogsdungar utan längre siktlinjer. Vägen mellan Alfshög och Ljungby passerar kyrkogårdens östra sida. Kyrkan och kyrkogården ligger som en solitär i landskapet. Närmaste grannar i norr är de två äldre skolbyggnaderna vilka numera är privatbostäder.

En bit norr om kyrkogården ligger Klockaregården och två äldre skolhus.

Landsvägen mellan Ljungby och Alfshög slingrar sig fram förbi kyrkan ned mot Ätradalens böljande landskap.

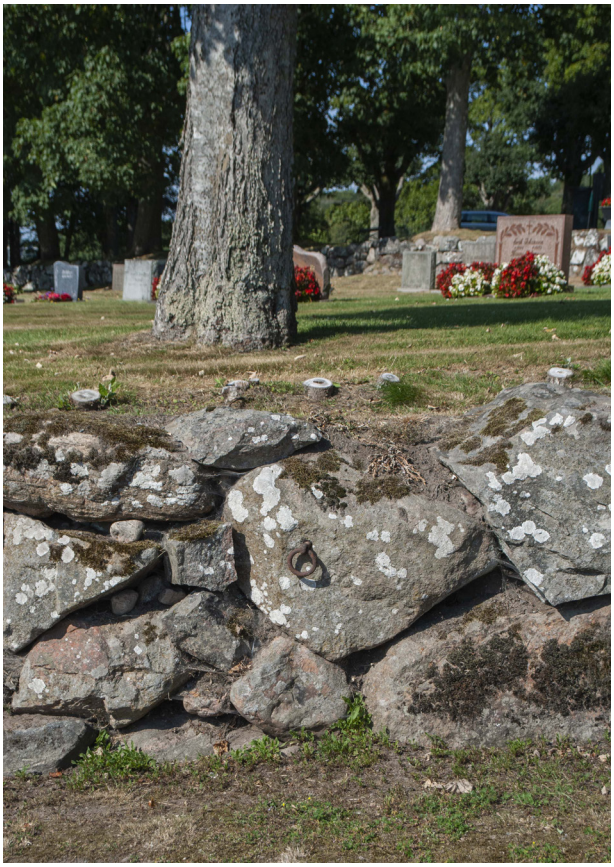

I stödmuren mot parkeringen i sydost finns järnringar kvar från tiden då man tog häst till kyrkogården.

Grinden in till den allékantade gången upp mot kyrkan.

Omgärdning och entréer

Den äldre delen av kyrkogården inramas av en kallmurad stödmur, till stora delar lagd med kvadersten, med olika höjd beroende på den omgivande terrängen. Mot norr där marken är flackare ligger muren delvis helt ovan mark. Mot åkern i väster är muren delvis raserad. I muren mot landsvägen finns fortfarande järnringar från tiden när häst var ett transportmedel till kyrkan.

Den äldre delen av kyrkogården har varit inramad av en trädkrans. Mot landsvägen i öster finns inga träd kvar och inte heller den häck som växt ovanpå stödmuren finns kvar. Längs den norra och västra finns dock rader av stora äldre lönnar. Trädkransen är dock under förnyelse.

Det finns också en rad av höga äldre lönnar på en rad genom den äldre delen av kyrkogården. Trädraden är troligen en rest av en äldre trädkrans från tiden innan kyrkogården utvidgades mot söder, 1901-1903.

Sluttningen mellan den yngre kyrkogårdsdelen från 1929 och den äldre är terrasserad av en stödmur. Längs stödmuren står en rad av lönnar. Övriga sidor av den nyare delen avgränsas också av en låg kallmurad stödmur och rader av hamlade oxlar. Längs den södra sidan leder en grusväg, som en gång var landsvägen in mot Falkenberg. Vägen kantas av lönnar på södra sidan.

Det finns fyra ingångar till kyrkogården. Dagens huvudentré ligger på den sydöstra sidan, i mötet mellan den äldre och den yngre delen, vid en liten asfalterad parkeringsplats. Här finns en bred dubbel smidesgrind mellan stenpelare. Den gamla huvudingången till kyrkogården ligger mitt på den västra sidan av den äldsta delen. En lång, bred stentrappa leder från landsvägen upp till en smidesgrind mellan stenpelare uppe på kyrkogården.

På motsatt sida i öster finns en liten enkelgrind i smide. Idag leder den till en gräsbeväxt stig över fälten. På den södra sidan av kyrkogården finns också en liten grind med en kort stentrappa innanför som leder upp till den något högre belägna kyrkogården.

En trappa leder upp till den gamla huvudentrén till kyrkogården, mitt på den östra sidan.

En liten grind mot väster mellan kvarter 4 och 5.

Den yngre delen av kyrkogården, kvarter 1 och 2, kantas av en vällagd stödmur och en trädkrans av oxel.

En liten grind och stentrappa leder upp till kvarter 1 och 2 från vägen i söder.

I kvarter 3 finns en jämn trädkrans men muren är delvis raserad.

Denna grusgång utgör en mittaxel i västöstlig riktning genom den äldre delen av kyrkogården.

Planform och gångvägssystem

Kyrkan ligger placerad i nordsydlig riktning i den nästan rektangulära äldre delen av kyrkogården. Kyrkan ligger närmare den västra kanten. Kyrkogårdens yngre, utvidgade delar från 1901 och 1930 bildar en i det närmaste rätvinklig triangulär form i söder.

Alla gångar är belagda med grus. Gångsystemet utgår från kyrkan med en mittaxel i nord-sydlig riktning. Kyrkan omges av en bredare grusad yta med en större platsbildning framför tornet som är kantad av hamlade oxlar.

Det finns även en västöstliga axel med en rak mittgång från grinden i öster. Denna gång delar sig i två delar vilket skapar en triangulär yta vid långhusets östra sida, kvarter 9. Det har funnits en motsvarande triangulär form även på den västra sidan. Gången längs den norra sidan av triangeln har dock lagts igen och endast en smal grusgång från tornet diagonalt mot grinden i nordväst finns kvar.

I den del av kyrkogården som tillkom 1901, i sluttningen ned mot söder, finns även några sentida slingrande gångar. Den relativt branta sluttningen mot söder gör att mittgången mot söder delas in av två stentrappor. Gången från grinden i sydväst till den öppna platsen vid kyrkans västport är bredare än övriga gångar och kantas av en allé av hamlade oxlar.

Framför tornet har skapats en större öppen plats kantad av några hamlade oxlar.

Den bredare gången från parkeringsplatsen i sydost är kantad av hamlade oxlar.

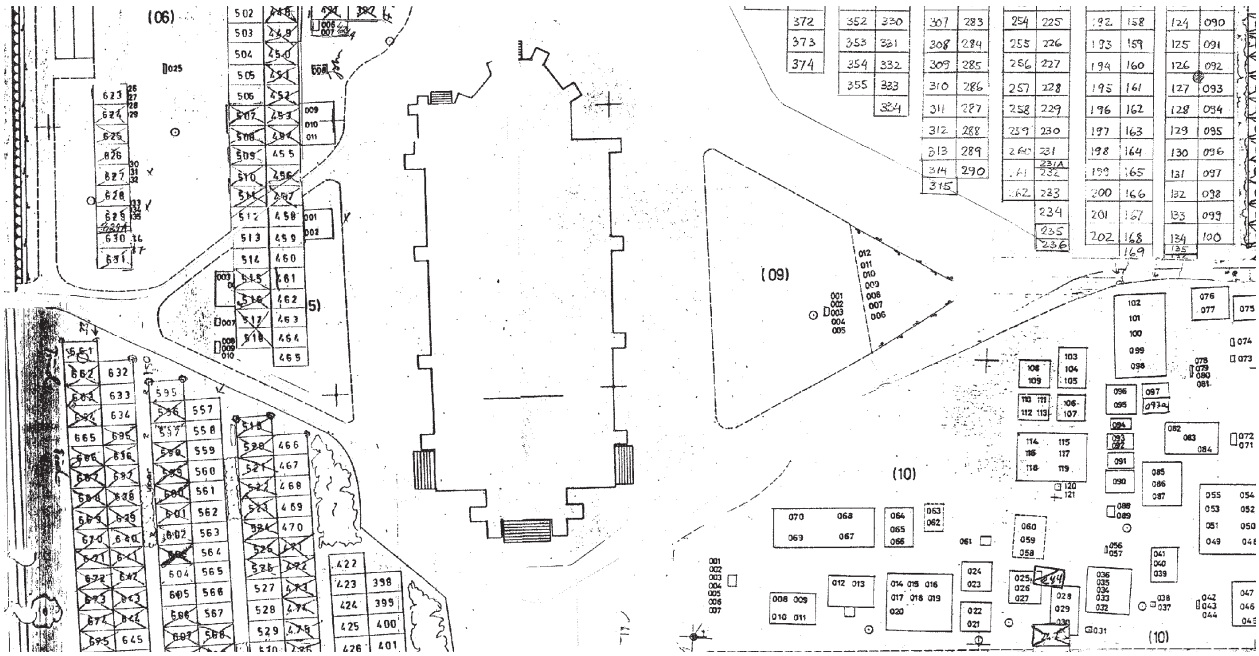

En äldre uppmätningsritning över kyrkogården visar att det funnits ett triangulärt kvarter även på kyrkans västra sida. Ritning: Falkenbergs pastorat.

Mellan kvarter 3 och 4 ligger ännu den gamla trädkransen, från tiden innan kyrkogården utvidgades mot söder.

Vegetation

Kyrkogården omgärdas till stora delar av en trädkrans; lönnar i den äldre delen och hamlade oxlar i den yngre. Den breda gången från huvudgrinden i sydost kantas av en allé av hamlade oxlar liksom delvis även mittgången mot söder. Växtligheten har därmed en ganska strikt och inramande roll i uppbyggnaden av kyrkogården. De delar av kyrkogårdsmuren som är anordnad som stödmur ovan mark kantas till stora delar av en klippt häck. Häck saknas dock mot öster.

Den yngre delen av kyrkogården från 1929 kantas av hamlade oxlar. Även längs vägen som går längs kyrkogårdens södra kant växer en rad av oxlar vilket tillsammans med trädkransen ger en alléliknande karaktär. I övrigt karakteriseras den yngre delen av en något friare hantering av träd. Vid urngravsområdet i kvarter 3 finns några grupper av träd, framför allt bok. I det sydvästra hörnet finns tätare buskage av olika träd och buskar, en del mer exotiska sorter som japansk lönn och ovanligare barrväxter. Utanför den västra muren i kvarter 2 finns täta buskage av vild växtlighet, vilket också bidrar till den gröna inramande karaktären.

I kvarter 3 är träden utplacerade som en lövdunge.

Ekonomibyggnaden

I det nordvästra hörnet av kyrkogården ligger en ekonomibyggnad. Den byggdes 1988 av firman Johansson & Bengtsson Byggnads AB, i samma storlek och liknande utförande som en äldre ekonomibyggnad som stod på platsen.

Ekonomibyggnaden ligger i kyrkogårdens nordvästra hörn i kvarter 6.

Ekonomibyggnaden bakom träden i den uppvuxna trädkransen.

Gravvårdar i räta rader längs stödmuren mot den äldre delen av kyrkogården.

Gravkvarterens karaktär

Kvarter 1 och 2

Kvarter 1 och 2 utgör den sydligaste delen av den utvidgade delen från 1929. Kvarteren tycks dock inte ha tagits i bruk förrän i mitten av 1940-talet. Denna del åtskiljs från övriga kyrkogården av en stödmur. Kvarteren har en strikt modernistisk stil med plana gräsytor med långa raka rader av gravvårdar. Kvarteren är öppna, lättöverskådliga med en fin inramning av stödmur, höga äldre lövträd på den äldre kyrkogården i norr och den raka raden av lika stora oxlar i söder. I den sydvästra änden finns tätare buskage både innanför och utanför kyrkogårdsmuren.

Gravvårdarna är låga, stående eller liggande gravvårdar i sten. De äldsta är från 1940-talet och finns längs stödmuren i kvarter 1. Därefter har kvarteren tagits i bruk efter hand med de yngsta i det nordvästra hörnet av kvarter 2. I kvarter 2 finns urngravplatser varför gravvårdarna ligger något tätare här. Kvarter 1 består bara av gräsmatta medan kvarter 2 delas in av smala grusgångar. Mitt i kvarter 1 finns ett litet fågelbad.

Kvarteren har en tydlig inramning av stödmurar och trädkrans. Stora delar av kvarteren är obelagda och består av öppna gräsytor.

Asklunden.

Kvarter 3U och asklunden

Kvarter 3 ligger i den del av kyrkogården som utvidgades mot väster 1901. Kvarteret ligger i en sluttning och kantas av stödmuren i söder och kyrkogårdsmuren med buskage på utsidan mot väster samt den grusade mittgången i öster. Avgränsningen mot kvarter 4 utgörs av några äldre mycket stora lönnar som troligen är en rest av en äldre trädkransen som utgjorde kyrkogårdens gräns fram till 1901.

Den övre, norra delen hör till en äldre årsring från tiden strax efter att den nya kyrkan stod färdig med gravvårdar främst från 1910-talet. Dessa har med tiden blandats ut med gravvårdar av olika ålder och karaktär, till synes oregelbundet placerade då många gravvårdar troligen tagits bort. Det finns dock ett system med rader i nordsydlig riktning. De flesta gravvårdarna är vända mot öster.

Den södra delen av kvarteret utgörs av ett grönt stråk utan gravvårdar med träd fritt placerade i grupper runt en slingrande grusgång. Närmast detta stråk ligger ett urngravsområde som en modern årsring med tätt placerade små gravvårdar, ofta naturstenar. Den slingrande grusgången fortsätter mot öster mellan träden in genom asklunden. Lunden anlades 2012 och verkar stämma väl överens med det ursprunliga planerna. Den utgörs av en rund grusad plats genomkorsad av gången. Runt platsen finns små planteringar kantade av gatsten. Tre större stenblock ligger på rad, där plaketter med namn och datum kan placeras.

Genom kvarteret går en slingrande grusgång mellan träden.

I kvarter 3 finns glest utströdda gravvårdar från tidigt 1900-tal.

Urnlunden i kvarter 3.

Kv 4. med äldre gravar varav några med bevarad stenram.

Kv 6 är glest belagt med gravvårdar från olika tider.

Kvarter 4-10

Dessa kvarter tillhör den äldsta delen av kyrkogården och ligger grupperade runt kyrkan. Utåt avgränsas de av kyrkogårdsmuren och trädkransen. Mot söder och de utvidgade delarna finns rester av en äldre trädkrans i ett stråk av gräsmattor utan gravvårdar. Kvarteren avgränsas från varandra av grusgångar eller grässtråk utan gravvårdar. Ibland är dock gränsen mellan kvarteren otydlig. Gångsystemet härrör sannolikt från tidigt 1900-tal när kyrkan byggdes då gångarna leder fram till kyrkans entréer och skriver in kyrkan i en rombform.

Gravvårdarna är placerade i rader i nordsydlig riktning, men detta är något otydligt idag då raderna är något oregelbundna och flera gravvårdar tagits bort eller platser aldrig belagts. Detta ger området en något oregelbunden och ålderdomlig karaktär.

Nedan: Mellan kvarter 3 och 4 finns rester av den äldre trädkransen kvar vilka ger kvarteren en lummig karaktär.

Kv 7 och 8 har en ålderdomlig karaktär i de östra delarna med många olika typer av äldre gravvårdar (bilden ovan). I de västra delarna finns en enhetlig modernistisk årsring (nedan).

De flesta gravvårdarna är vända mot öster. Det finns dock några områden med gravar från senare delen av 1900-talet som bryter mot det äldre mönstret. I kvarter 6 finns några gravrader som är placerade längs den norra kyrkogårdsmuren vilket bryter mot de övriga raderna som är placerade i nordsydlig riktning. I kvarter 7 finns ett område med enhetliga stående gravvårdar från senare delen av 1900-talet vilka är placerade i raka rader vända bort från varandra, både mot väster och öster.

I övrigt är gravvårdarna i kvarter 4-10 av varierad ålder, storlek och utförande vilket ger denna del av kyrkogården en ålderdomlig karaktär. I kvarteren öster om kyrkan finns många stora, påkostade monumentala gravar.

Kvarter 9 består av den triangulära ytan på kyrkans östra sida. Här finns bara två gravvårdar.

Kvarter 10 med många äldre höga gravvårdar av olika ålder och form.

Kvarter 11 och 12

Kvarter 11 och 12 utgör sannolikt några av de delar som utvidgades mot öster och söder 1901. Kvarter 11 ligger dels som en smal gräsremsa längs den östra kanten mot landsvägen. Här står en rad av moderna gravvårdar vända mot kyrkan i väster.

Dels bildar kvarter 11 tillsammans med kvarter 12 ett relativt smalt område längs allén från huvudgrinden i öster upp mot kyrkan. Här ligger dubbla rader av gravar vända med ryggen mot varandra. Gravarna var en gång påkostade familjegravar med tillhörande stenram, utformade som en estetisk helhet, främst från 1930-50-talen. Denna ståtliga karaktär skulle utgöra entrén till kyrkogården Nu har dock de flesta stenramar tagits bort och flera gravvårdar har lagts ned på grund av instabilitet.

I kvarter 11 ligger en enkel rad med moderna gravvårdar.

I den dubbla gången längs allén finns ännu några ståtliga familjegravar kvar, men flera vårdar lagts ned och ramarna tagits bort.

Serviceplats vid norra muren i kvarter 7 (överst) och vid ett stort träd i kvarter 10 (nedre bilden).

Bänk och gatlykta i kvarter 1.

Övrigt

Det finns gott om belysning på kyrkogården. Här finns gatlyktor av den klassiska gammaldags gjutjärnstypen. Det finns även en del i modernistisk modell i galvat utförande med en strutformad kupa med flack ovansida.

Här och var står enkla men eleganta bänkar med sits och ryggstöd i enkla släta träplankor på ett stativ av enkelt smide.

På olika platser på kyrkogården finns serviceplatser. De är oftast mycket enkla och är utplacerade direkt på gräsmattan intill ett träd eller en mur med några soptunnor, ställ för redskap och vaser samt en kran. Serviceplatser finns vid den norra muren i kvarter 7 vid kyrkans kor, en vid ett träd i kvarter 10, vid en gången mot asklunden och en vid norra muren i kvarter 1.

På några platser finns små fågelbad i form av en hjärtformad keramisk skål på ett stativ av trä.

Gravvårdar formade som trädstammar symboliserar en avbruten livsgärning; här över ”den sista manliga ättlingen af den sekler gamla Gründell-Helmfeldtska stammen” (7-8:63-64)

Gravvårdar på Alfshögs kyrkogård

Ålder och form

De nationella strömningarna känns i stort igen även på Alfshögs kyrkogård. Som i många landsbygdssocknar levde dock vissa stilar kvar länge såsom den höga smalstenen som blev vanligt under andra halvan av 1800-talet och förekom parallellt med moderna låga breda industriellt framställda gravvårdar ibland in på 1930-talet.

Det finns ytterst få gravvårdar som är äldre än 1890-tal. Här och var i de äldre kvarteren runt kyrkan finns gravvårdar från 1870-80-talen samt några vars text inte gick att utläsa vid inventeringstillfället. Dessa är av en handhuggen form av släthuggna, relativt tunna gråstenar med inhuggen text som förekommer runt om i Halland under 1800-talet. Det finns också äldre gravvårdar eller fragment av äldre gravvårdar vars inskriptioner inte heller gick att utläsa, men som bedöms ha hög ålder, och som ställts vid muren i kvarter 6 samt vid ett träd i kvarter 4. De äldsta gravvårdarna, vars datering går att tyda, är en stående sten från 1832 (10:116-119) och en liggande liten sten från 1863 (7-8: 63-64). Intill den äldre gravvården från 1863 finns också en typisk gravvård från sent 1800-tal formad som en hög trädstam. Denna är rest över ”den sista manliga ättlingen af den sekler gamla Gründell-Helmfeldtska stammen”. I kvarter 10 finns också en tumba vilket är en mycket ålderdomlig form av gravvård (10:75).

Typisk hög smalsten med dekorativ krönsten, här från tidigt 1900-tal över landtbrukarparet Gustaf och Johanna Charlotta Andersson, samt deras son Alfred Gustavsson. (10:28-30)

Här och var i de äldre kvarteren runt kyrkan finns gravvårdar från 1870-80-talen, bland annat denna över Hustrun Anna Sofia Johansdotter 1851-1874 (4:473).

Till vänster: En av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården daterad 1832. (10:116-119)

Kyrkogårdens högsta gravvård är denna obelisk över Sven Svensson 1780-1865 och Anna Nilsdotter 1791-1857 och deras ättlingar. (10:1-6)

I kvarter 9 finns bara två gravvårdar. En av dem är denna höga sten med text på båda sidorna för att rymma namnen på alla som ligger begravda här. Den förste som begravdes på platsen var Sv. Johan Petersson 1846-1878 och den siste var Carl Svensson 1878-1970. (9:6-11)

Utmärkande på Alfshögs kyrkogård är några stora monumentala familjegravar på östra sidan av kyrkan. Här finns bland annat den högsta gravvården på kyrkogården (10:1-6); en hög obelisk intill kyrkans torn över Sven Svensson och hans familj. Ett annat exempel är den höga bautastenen (9:6-11) över Landtbrukaren Anders Bengtsson 1827-1892 och hans familj. Stenen är en av två som finns i kvarter 9, som ligger i ett mycket iögonfallande läge vid kyrkans östra långsida.

Traditionen med ättehagar kan ännu skönjas på kyrkogården även om det suddats ut något med tiden. Gårdar, familjer och släkter ligger ofta samlade inom samma område i ett kvarter. Det finns tex en påtagligt sådan i kvarter 4 där släkten Dahlqvist ligger begravda med gravvårdar i form av höga stenkors av olika ålder.

Det finns en del stenramsgravar kvar men få med andra typer av inhägnader. En av dessa fåtal är graven över Axel och Edit Svedlunds grav från 1930-talet med ett smidesstaket (7: 61-62) och N.G. Nilssons familjegrav med kedjor mellan stenpelare (7:65-67). En av få gravvårdar i jugendstil med ram och livsten i en estetisk helhet är Lantbrukaren Alfred Johansson familjegrav med dekorativa klot och urna i sten (10:45-47).

Urvalet av kulturgravar ska dock inte bara spegla äldre tider utan olika epoker. Därför finns det exempel på vårdar med estetiskt, tidstypisk utförande fram till 1960-talet. De mer sentida som valts ut har ofta också någon intressant titel eller annat lokalhistoriskt värde eller är unika.

Det vanligaste material, sten, diabas, gråare granit, rödaktig troligen den lokala huggen i Falkenbergstrakten. Gjutjärnskors är ovanliga men det finns enstaka som det över Anna-Lena Nilsdotter (10:121). Marmor också ovanligt men finns i enstaka exempel.

En av få gravar med inhägnad av staket är denna över Axel och Edit Svedlund från 1930-talet. (7:61-62)

En av flera höga stenkors över släkten Dahlqvist; Sysslomannen Thor Dahlquist 1889-1943 och Elna Dahlqvist f. Hellman 1885-1978 (4:671-672)

Alla ålderdomliga hantverksmässigt framställda gravvårdar är unika; Minne öfver Bengt Johansson 1802-1887 hustrun Börta Johansdotr 1805-1875. (4:474-475)

Unika gravvårdar

Alla de handtillverkade ålderdomliga vårdarna är unika även om de också är representativa för sin ålder. Stina Johanssons gravvården har en enkel men unik utformning med en liggande rektangulär sten med kvadratisk fördjupning i mitten för plantering. (4:664)

Genom sin historia är också den så kallade kvällsstenen unik, rest över Trotjänaren Nils Gunnarsson 1851-1931 hans hustru Olivia 1860-1944. Nils var dräng på Fors och varje kväll efter dagens arbete satt han på denna sten och tittade ut över Ätran och vattenfallet vid Fors gård. Han ska ha sagt att han ville ha den stenen som sin gravsten. (7:163-164)

Unik är även gården Wattsgårds stora familjegrav med en gräsyta avgränsad av en stenram. Här finns ett stort kors med text i relief, i en stil som förekommer på några ställen på denna och några andra kyrkogårdar i trakten från omkring 1940-talet. (10: 99-102)

En modern, men unik gravvård är en grov natursten med slipad framsida över Riksgäldsfullmäktige Anders Pettersson 1888-1965 och hans fru Anna. (1:48-49)

Gravar i gjutjärn är ovanliga. Korset över Chris. Mar. Swensson 1770-1837 är unik som en av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården, med unik rak, stram utformning och en ovanlig inskription: "*På grafwen korset ställs till slut till tecken att du lidit ut.*" (4:642)

Den enkla gravvården över Stina Johansson är unik. (4:664)

Kvällsstenen över trotjänaren Nils Gunnarson. (7:163-164)

Unik familjegrav över släkten Wattsgård. (10:99-102)

Unikt gjutjärnskors över Chris. Mar. Swensson 1770-1837 med en ovanlig inskription: "*På grafwen korset ställs till slut till tecken att du lidit ut.*" (4:642)

Riksgäldsfullmäktige Anders Pettersson 1888-1965 och hans fru Anna. (1:48-49)

Uppdraget som överjägmästare tycks ha gått i arv i familjen Wallmark; här den äldsta över C.O. Wallmark levde 1762-1877 (10:10-11)

Inskriptioner

Inskriptionerna på gravvårdarna utgörs vanligtvis av namn, födelse- och dödsdatum. Ofta finns även gårdsnamn och någon typ av titel. Vanligaste titlarna är som oftast de med lantbruksanknytning såsom lantbrukaren och hemmansägaren. Det finns även andra titlar som berättar om ett äldre samhälle. Mer vardagliga verksamheter syns i skomakarmästaren, skräddarmästaren, handlanden, sjömannen, nämndeman och järnvägstjänstemannen. I kvarter 7 finns det några överjägmästare; en titel som tycks ha gått i arv i familjen (7: 192-193 och 225). Prästerna begravdes i grannsocknen Vessige men det finns även andra titlar i kyrkans tjänst såsom organisten (10:19-20).

Det finns också några personer med uppdrag utanför socknen såsom riksgäldsfullmäktige eller justitieråd och kommendören Joh. Herder Backman och hans hustru justitierådinnan Maria Backman (10:73-74) Titeln och ämbetet tycks ha gått i arv för intill finns ett stort modernare stenkors över Hovrättsrådets C.E. Backmans familj.

Kvinnor benämns oftast som hustrun eller makan. Det finns få kvinnliga yrkestitlar men några exempel är mejerskan (10:94) och lanthushållslärarinnan Anna Wattsgård (10:99-102). Alfshögs församlings trotjänarinna Karolina Gunnarsson (6:25) är också ett exempel på hur man lyfte fram en lång och trogen tjänst. Den finns även i manlig variant; trotjänaren (7:163-164), vilket förekommer relativt ofta på sockenkyrkogårdarna i Falkenbergs pastorat.

Många syskon levde tillsammans kvar på gården utan att gifta sig vilket också speglas på kyrkogården exempelvis graven över syskonen Bengtsson. (10:32-36)

Längre inskriptioner är ovanliga men förekommer i några fall. På riktigt gamla gravvårdar höggs ofta in mycket information som på (10:116-119) "Här förvaras stoftet af en kär Make L U S från Vallby Började vandringens pröfning och nådeliden 1772 Hans sol beträdde gränsen till fadernes lande 1832 alt hera tröste vila".

I en familjegrav i kvarter 12 (12: 3-6) finns en minnessten över några församlingsbor som blev offer för Tsunamin i Thailand 2004 vilket också blir en minnesvård över en stor händelse i vår samtida historia.

Organisten Elof Bengtssons familjegrav är en elegant och tidstypiskt gravvård från 1950-talet. (10:19-20)

Liggande gravvård med text i relief över Musiklärare Anna Wattsgård 1906-1985, lantbrukaren Axel Wattsgård 1907-1998 och lanthushållslärarinnan Karin Wattsgård 1916-2012. (10:99-102)

Gjutjärnskors över Riksgäldsfullmäktige eller justitieråd och kommendören Joh. Herder Backman och hans hustru justitierådinnan Maria Backman, från 1860-talet: "*Den som öfvervinner han skall detta allt få ärfva och jag ska wara honom hans gud.*" (10:73-74)

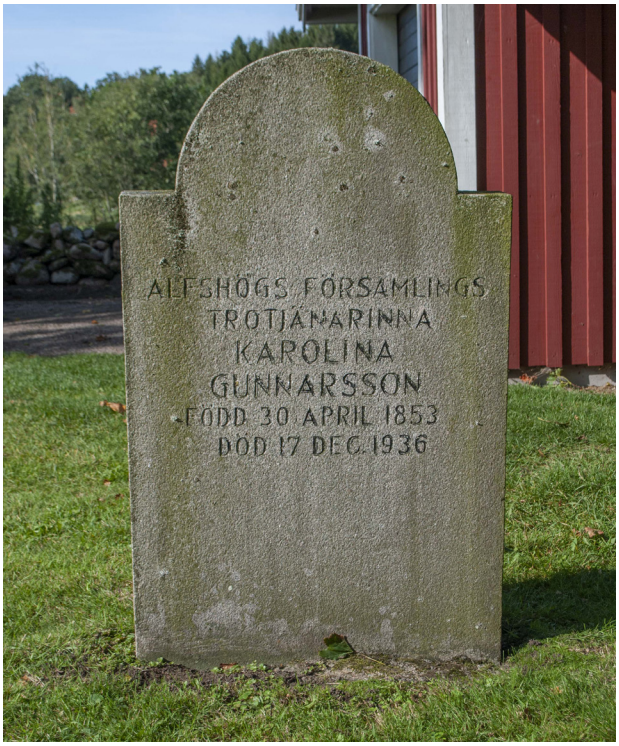

Alfshögs församlings trotjänarinna Karolina Gunnarsson 1853-1936 fick en ståtlig gravvård. (6:25)

"Syskonen Bengtssons från Vallby vilorum" där fem syskon vilar under samma gravvård. (6:25)

På denna mycket gamla gravvård finns en lång och informativ inskription: "*Här förvaras stoftet af en kär Make L U S från Vallby Började vandringens pröfning och nådeliden 1772 Hans sol beträdde gränsen till fadernes lande 1832 alt hera tröste vila.*" 10:116-119)

På denna gravvård över Lantbrukaren Johan Johansson 1882-1952 och hustrun Nanny Johansson 1884-1936 finns även en minnessten över Ingegerd, Lennart och Alexandra Weintz som avled i Thailand 2006-12-26, datumet för den stora tsunamikatastrofen. På gravvårdens andra sida finns texten: Greta 1915-1941 Brita 1918-1991. (12:3-6)

Skador

Många stenramar har tagits bort vilket är negativt för kyrkogårdens karaktär, men framför allt för de vårdar där ramen och livstenen utformats som en estetisk helhet. Ett av de större problemen idag är också de många vårdar som är instabila och har fått en tillfällig stabiliseringsåtgärd, eller fått läggas ned.

En vanlig skada på gravstenarna är också olika typer av påväxt vilket gör det svårt att läsa texterna. Text och sten vittrar också på de äldre stenarna. Här kan texten behöva fyllas i med färg för att bli läsbar. Det kan även förekomma rost på vårdar och inhägnader av metall.

En vanlig skada är att gravvårdar lagts ned, och som här även plockats isär, på grund av instabilitet. Handlanden Sven J. Johansson 1865-1941 hustrun Emma Johansson 1868-1941 (12:3-6)

SAMMANFATTANDE KARAKTERISTIK

Alfshögs kyrka och kyrkogård ligger på en höjd i det böljande jordbrukslandskapet i Ätradalen. Kyrkan och kyrkogården har medeltida anor, men den nuvarande kyrkan uppfördes 1903 ungefär på samma plats som den medeltida föregångaren. Det är en relativt stor kyrkogård med flera delar och årsringar med olika karaktär. Senare tiders förändringar har delvis suddat ut den ursprungliga karaktären. Kyrkogården har en lummig rumslig karaktär med gräsytor till stor del inramade av lövträd.

Den äldsta delen ligger runt kyrkan och är till stora delar inhägnad av en kallmurad stenmur och en äldre trädkrans. I kvarteren runt kyrkan finns de äldsta gravvårdarna, och en stor variation av gravvårdar som står i något oregelbundna rader i nordsydlig riktning, vanligtvis vända mot öster. Dock härrör de flesta gravvårdar från tiden efter 1900 när den nya kyrkan byggdes.

Det kan bero på att kyrkogården omdanades när kyrkan byggdes. Kyrkogården utjämnades och utvidgades och den korsformade plan som finns idag med en bred mittaxel i kyrkans nordsydliga riktning och en äldre i västöstlig riktning där gångarna viker av och skriver in kyrkan i en rombform tillkom. De delar som utvidgades mot öster och söder har en något oregelbunden och otydlig karaktär. Kvarter 11 och 12 var troligen planerat som en monumental och representativ entré till kyrkogården med tidstypiska ståtliga ramgravar längs en bred allé. Denna karaktär är dock otydlig idag då många ramar har tagits bort och flera gravvårdar har fått läggas ned. Den har också delvis blivit en modern årsring med urnlund och asklund med en friare och mer parklik karaktär.

Längst i söder finns den tydligaste, mest konsekvent genomförda och bevarade delen med en stram och genomtänkt karaktär. Denna del utvidgades omkring 1930, men togs i bruk först under 1940-talet. Här finns plana gräsytor inramade av en vällagda stöd- och terrassmurar och rader av klippta oxlar. Gravarna är enhetliga och typiska för mitten av 1900- till det sena 1900-talet med låga stående gravar i sten.

Huvudentrén till kyrkogården med en bred grind och allékantad gång.

De äldre kvarteren har en stor blandning av gravvårdar. I bakgrunden syns rader av inramande träd.

En vällagd stödmur ramar in den yngsta delen av kyrkogården i söder.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING OCH BEVARANDEFÖRSLAG

Lagstiftning

Kyrkogårdens huvudman, Falkenbergs pastorat, är ansvarig för att vårda och underhålla kyrkogårdens kulturhistoriska värden enligt lagstiftningen. Begravningslagen ger dock de enskilda gravrättsinnehavaren långtgående rättigheter över gravanordningens utformning. I kulturminneslagens första kapitels inledande bestämmelser framhålls det dock att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö och ansvaret vilar på oss alla.

Nedan följer en sammanfattning av de lagar och förordningar som berör vården av våra begravningsplatser och dess kulturhistoriska värden samt kommentarer till lagstiftningen.

Kulturmiljölagen (SFS 1988:950)

Kulturmiljölagen innehåller generella bevaranderegler för kyrkor, kyrkotomter, kyrkogårdar och begravningsplatser uppförda och tillkomna före 1940, liksom kyrkliga inventarier och fornminnen.

På en äldre kyrkogård är det sannolikt att det finns fornlämningar, t. ex. rester av äldre byggnader, murar och gravar, vilka kan beröras vid markarbeten, både ute på kyrkogården och inne under kyrkgolvet. Samråd skall därför alltid ske med länsstyrelsen när det gäller arbetsföretag på äldre kyrkogårdar. *(KML, 2 kapitlet, 1 §, 10 §)*

Kyrkogårdar och begravningsplatser anlagda före 1940 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen. De skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas. Sedvanliga underhållsarbeten eller brådskande reparationsåtgärder får utföras utan tillstånd, men skall utföras med material och metoder som är lämpliga med hänsyn till byggnadens eller anläggningens kulturhistoriska värde. *(KML, 4 kap, 2, 3, 5, 11, 13 §§)* Upprepad borttagning av enskilda gravvårdar, växtlighet och förändringar av ytmaterial på en gravplats eller gångstråk samt elektrisk belysning kan också innebära en påtaglig förändring som kräver tillstånd.

Begravningslagen (SFS 1990:1144)

I Begravningslagen finns bland annat regler för förvaltning av begravningsplatser, gravrättsinnehavare och vad som gäller för gravvårdar som av kulturhistoriska skäl bör bevaras för framtiden. Gravrättsinnehavaren har rätt att bestämma gravanordningens utformning och utsmyckning, men upplåtaren kan begränsa gravrättsinnehavarens bestämmanderätt för att tillgodose god gravkultur. Det innebär exempelvis att på den del av kyrkogården som bedöms som kulturhistoriskt värdefull, kan upplåtaren ha föreskrifter rörande nya gravanordningars utformning för dess anpassning till helhetsmiljön. När en gravanordning har blivit uppsagd, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. Om en gravanordning tillfallit upplåtaren och är av kulturhistoriskt värde skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig plats. (Begravningslagen, 7 kap, 26–28, 37)

Plan- och bygglagen (SFS 2010:900)

Utöver ansökan om tillstånd hos länsstyrelsen kan det även krävas bygglov från kommunens byggnadsnämnd för åtgärder på kyrkotomter och begravningsplatser enligt plan- och bygglagen. Även denna lag hanterar kulturhistoriska värden. En kyrkogård eller begravningsplats som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får

Den kallmurade stenmuren mot öster.

inte förvanskas och ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och tekniska egenskaper i huvudsak bevaras. (PBL kap 8:13-18)

Miljöbalken (SFS 1998:808)

Alléer och därmed även trädkransar runt kyrkogårdar skyddas genom biotopskyddet i förordning om skydd enligt Miljöbalken och förordning om områdesskydd enligt miljöbalken, 7 kapitlet. Länsstyrelsen ansvarar för att biotopskyddet följs och kan ge dispens om det finns förutsättningar.

Bevarandeförslag

Generella riktlinjer för Alfshögs kyrkogård

- De gångar som finns idag bör bevaras.
- Gångarna bör ha ett slitagelager av grus.
- Gångar som lagts igen med gräs kan med fördel återskapas och beläggas med grus för att skapa en tydligare och mer estetisk upplevelse av kyrkogården. Den diagonala grusgången mellan kvarter 5 och 6 bör återskapas.
- Placering av nya gravar bör följa gamla mönster med rader i huvudsakligen nordsydlig riktning i kvarter 3-12. Om det finns en viss oregelbundenhet i raderna kan det göra det även i fortsättningen.
- Den ålderdomliga karaktären i kvarter 3-10 bör bevaras med gravar i varierad storlek och utformning, placerade i nästan raka rader med gravar främst vända mot öster. Urnsättning kan tillåtas men gravarna bör ha storlek som kistgravar. Modern omplanering i dessa kvarter bör undvikas.
- I södra delen av kvarter 11 och kvarter 12 bör gravar placeras i enlighet med nuvarande mönster, vända rygg mot rygg, mot söder och norr. Gravvårdar bör vara av sten, stående med en stenram.
- Alla stenramar och andra inramningar av gravplatser ska bevaras.
- Även de inramningar som inte är kulturgravar bör bevaras. Dessa kan återupplåtas.
- Nya gravramar kan tillåtas.
- Omgärdning i form kallmurade stenmurar och terrassmurar av natursten skall bevaras. Råd för hur en stenmur kan vårdas och underhållas finns i skriften Kyrkogårdsmuren – kultur och konstruktion, av Catharina Svala, utgiven av SLU Movium, Stad & Land, 2010.
- Kyrkogårdens entréer med smidesgrindar mellan stenpelare samt stentrappor skall bevaras och underhållas med traditionella metoder och material.
- Omgärdning av trädkrans bör bevaras. En trädplan bör tas fram för hur trädkransen ska underhållas och förnyas.
- Kyrkogården bör ha en omgärdning av låga klippta häckar.
- För att behålla den ännu visuella indelningen av de olika utvidgningsfaserna bör trädraden som markerar den ursprungliga kyrkogården, mellan kvarter 3 och 4 samt mellan 10 och 11, 12, finnas kvar. Vård och eventuell ersättning av träden bör hanteras i en trädvårdsplan.
- Andra mer moderna och funktionella inslag på kyrkogården så som soffor, belysning, papperskorgar och serviceplatser bör hålla hög kvalitet beträffande material och utformning, men vara neutrala och inte stjäla för stor uppmärksamhet från de kulturhistoriska miljöerna.

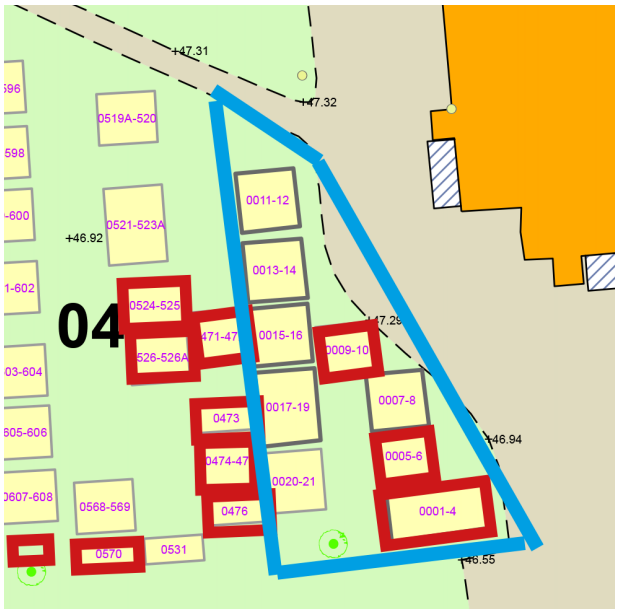

Avgränsning för ramgravsområde kv 4.

Ramgravsområde i kvarter 4.

Värdefulla karaktärsmiljöer

Värdefull karaktärsmiljö utgörs av sammanhållna områden, hela kvarter eller del av kvarter som har en enhetlig karaktär. Kriterier är att områdets karaktär:

- har betydelse för kulturmiljön på hela begravningsplatsen
- visar på en speciell årsring i kyrkogårdens historia
- har ett skönhetsvärde och som ingår i arkitektoniskt uppbyggd kyrkogårdsdel av planerad karaktär
- är representativa för sin tid, men först och främst områden från epoker fram till mitten av 1900-talet

Gravrättsinnehavare har rätt att bestämma gravanordningens utformning och utsmyckning, men upplåtaren har genom begravningslagen en möjlighet att sätta upp föreskrifter rörande nya gravanordningars utformning för dess anpassning till en helhetsmiljö. För dessa värdefulla områden kan man formulera värden, karaktärsdrag och riktlinjer för hur dessa ska kunna bevaras, som skrivs in i gravbestämmelserna. Gravbestämmelserna tas med i det avtal som skrivs mellan upplåtaren, församlingen, och gravrättsinnehavaren. Dessa bestämmelser bör vara generella och gälla hela kvarteret/kvartersdelen. Bestämmelserna bör vara tydliga, vad man får göra och vad man inte får göra.

Riktlinjer för värdefulla karaktärsmiljöer

Ramgravsområde i kvarter 4

I den östra delen av kvarter 4, närmast gången runt kyrkan, finns ett litet samlat område med ramgravar. De är låga breda stående gravvårdar med tillhörande stenram i samma stil som livstenen. Här finns även ett äldre exempel med en hög smalsten från tidigt 1900-tal vars ram är fylld med gräs. Övriga har singelfyllda stenramar. De är i dekorativ jugendstil främst från 1930-talet eller enklare, stramare modernistiska gravvårdar från 1950-talet. Alla är vända mot öster.

Riktlinjer:

- Alla befintliga gravvårdar bevaras.
- Gravvårdar placeras i raka rader vända mot öster.
- Alla kvarvarade stenramar bevaras.
- Nya stenramar kan med fördel placeras framför de gravvårdar som saknar ram.
- Ramarna kan med fördel fyllas med singel.
- Nya vårdar och gravar kan placeras på tomma platser. De bör vara försedda med stenram.

Modernismen i kv. 1

Kvarter 1 och 2 utgör en del som utvidgades mot söder runt 1930 och togs i bruk under 1940-talet. Kvarter 1 bedöms som den bäst bevarade och mest konsekvent utförda delen och utgör en tidstypisk årsring från 1940-talet. Kvarteret är öppet och lättöverskådligt. Det består av en plan gräsyta tydligt inramad av terrassmurar och en rad av oxlar. Kvarteren utmärks av strikt enkelhet med låga stående stenvårdar i raka rader i västöstlig riktning. Vårdarna är vända mot mitten av kvarteret. Flera har stenakantade rabatter framför och troligtvis har det även funnits stenramar men inga av dessa finns kvar. Inget tyder på att det funnits några gångar i kvarteret utan marken tycks alltid varit täckt av gräs.

Riktlinjer:

- Marken bör utgöras av gräs.
- Inramning av terrassmurar bevaras.
- Trädkrans av oxlar bevaras.
- Gravvårdar bör vara utförda i sten och vara placerade stående. Vårdarnas höjd bör vara ungefär samma som övriga vårdar i kvarteret.
- Vårdar ska stå i raka rader vända mot mitten av kvarteret.
- Gravvårdar framställda före 1960 bevaras och återupplåts. Ev. dekor bevaras.
- Planteringsram kan tillåtas.
- Stenramar kan tillåtas.
- Växtlighet vid enskild grav bör hållas låg och begränsad.
- Nya vårdar och gravar kan placeras på tomma platser.
- Urnsättning kan tillåtas men gravplatsen bör ha en storlek som en kistgrav.

Avgränsning för värdefullt karaktärsområde i kv 1.

De raka gravraderna i kvarter 1.

Värderade Gravvårdar

Urvalet och kriterier för kulturhistorisk värdering av gravvårdar har dock fortfarande sin utgångspunkt i den klassificering som Centrala Gravvårdskommittén, CGK, presenterat i skriften Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, 2007. Även av erfarenheter från tidigare utförda värderingar på kyrkogårdar runt om i Halland ligger till grund för urval och värdering. I denna kulturhistoriska dokumentation har bara klass 1-gravar/ Kulturgravar pekats ut. På Alfshögs kyrkogård har ca 90 vårdar, se bilaga 1-2, pekats ut som mycket värdefulla/klass 1 enligt någon eller flera av följande kriterier:

- Alla gravvårdar tillkomna före mitten av 1800-talet (nationell riktlinje) eftersom de är hantverksprodukter från tiden före den industriella revolutionen. På Alfshögs kyrkogård finns relativt få gravvårdar kvar ens från 1800-talet och ytterst få av dessa är äldre än 1880-talet, varför gränsen bör sättas till en senare tidpunkt kring sekelskiftet 1900.
- Vårdar med hantverksmässigt utförande. Även vårdar från mitten av 1800-talet till funktionalismens genombrott ca 1930, är tillverkade i en hantverksliknande tradition.
- Alla kors, kedjor och staket av gjutjärn då de är en försvinnande liten rest av unik konstruktionsperiod.
- Gravstaket och gravvårdar i smidesjärn.
- Gravplatser med ovanliga inramningar såsom klippta häckar och stenstaket. På många landsortskyrkogårdar har ett stort antal mer vanliga stenramar tagits bort, varför de som finns kvar bör bevaras.
- Äldre vårdar tillverkade av trä, ovanliga material eller av ett lokalt material, t.ex. lokalt bruten granit.
- Vårdar med ovanligt eller särskilt konstnärligt utförande. De kan vara ovanliga för den enskilda kyrkogården, regionalt eller nationellt.
- Vårdar med ett konstnärligt helhetsutförande där vård och inramning är utformade som en enhet. Här kan även det gröna kulturarvet i form av perenner och mindre träd vara samtida med gravplatserna och bör bevaras samt vid behov ersättas lika befintligt.
- Vårdar utformade efter en viss tids stilideal, och därmed vara representativ och illustrera en årsring på kyrkogården.
- Vårdar med ovanliga inskriptioner utöver de vanliga; namn, datum, gårds- eller ortsnamn och psalmverser.
- Vårdar resta över en person med lokalt och/eller personhistoriskt värde.
- Vårdar av socialhistoriskt intresse; exempelvis ovanliga eller typiska titlar och yrken och som därmed vittnar om olika sociala skikt i samhälle. De kan vara resta över kvinnor och/eller barn vilket var relativt ovanligt innan 1930-talet.

Den ena av två gravvårdar som finns i kvarter 9; Gustaf Hellamns Familjgraf (Gustav Hellamn 1804-1875 Karin Persson 1768-1863 Kerstin Hellman 1800-1875 Hans Hellman 1807-1847 Anders Hellman 1857-1858) (9:1-5)

Riktlinjer för kulturgravar (f.d. klass 1)

Cirka 90 gravvårdar på Alfshögs kyrkogård har bedömts som kulturgravar.

- När gravrätten för en kulturgrav tillfallit gravrättsupplåtaren ska följande riktlinjer följas:
- Kulturgravar ska bevaras och vårdas på plats. De får inte återupplåtas eller återanvändas.
- Även alla tillhörande omgärdningar som gjutjärns-,

smidesjärns- och stenramar skall beva-ras och vårdas och underhållas med traditionella metoder.
- Skadade vårdar ska lagas. Företrädelsevis anlitas konservator för att upprätta program för att åtgärda skadade äldre gravanordningar.
- En plan för att stabilisera och återmontera nedlagda/instabila kulturgravar bör upprättas.
- Alternativ kan undersökas för att anordna vårdar i liggande ställning.
- Alla stenramar ska bevaras och vårdas och underhållas med traditionella metoder.
- Vid vård och underhåll av samtliga gravvårdar ska material och teknik anpassas till gravens befintliga utformning och material.
- En plan för att stabilisera och återmontera nedlagda/instabila kulturgravar bör upprättas. I planen bör framgå om åtgärden ska utföras av konservator, av annan yrkeskategori, av vaktmästare eller allmänhet.
- Om det finns önskemål om att på något sätt ändra eller flytta en kulturgrav ska tillstånd sökas från länsstyrelsen.
- De gravvårdarna som står uppradade längs den norra muren i kvarter 6 samt vid trädstammar i kvarter 4, är kulturgravarar och skall bevaras och vårdas men får inte återupplåtas. De kan flyttas då de redan är flyttade men bör få en bättre och mer värdig placering på kyrkogården.

Riktlinjer för alla gravvårdar

- Om det är möjligt bör det strävas efter att bevara och återupplåta även de gravvårdar som inte är kulturgravar. Detta gäller framför allt äldre stenar från tiden före 1920. De kan eventuellt flyttas, men gärna inom det befintliga kvarteret för att ännu visa kvarterets eller kyrkogårdsdelens årsring och historia.
- Det är bättre att lägga ned en sten, på ett ordnat och prydligt sätt än att ta bort den och förstöra den.
- Om skäl för bevarande saknas kan dock gravvårdarna bortföras. Gränsen för vad som betraktas som kulturhistoriskt värdefullt flyttas ständigt framåt och inom ett tiotal år kan 1950–60-talens gravvårdar betraktas som spår av äldre tiders gravvårdskultur som hotas av utplåning. Det är därför önskvärt att man så långt det är möjligt bevarar alla gravvårdar på sin ursprungliga plats.

Alma Svensson var en av de första som begravdes i den yngsta delen i av kyrkogården. Hennes gravvård är typsik för tiden med vackert framslipad dekor i diabas, ofta ed klassicistiska inslag som de runda kolonnerna. (1:11-12)

- Vid omarbetning av befintlig gravvård bör man ta särskild hänsyn till gravvården utformning vad gäller omgärdning, detaljer och dekor. Stenens inskription bör om möjligt bevaras t.ex. genom att stenen vänds eller att inskriptionen täcks med metallplatta med ny inskription.
- Vid förflyttning och omarbetning av en vård rekommenderas dokumentation genom fotografering. Genom fotona ska framgå stenens helhetsutseende, detaljer och text, samt vårdens placering på kyrkogården. Fotona bör sedan arkiveras då detta är av stort värde för den fortsatta samhällsforskningen och för enskilda släktforskare.
- När en befintlig gravplats ska kompletteras med nya vårdar som t.ex. placeras i en stenram, bör den nya vården anpassas till den äldre vården genom liknande material, bearbetningssätt, typsnitt och formspråk.
- Nya gravvårdar kan tillåtas i alla kvarter.
- Alla befintliga stenramar bör bevaras. Hör de till en vård som inte är kulturgravar kan de återanvändas.
- Nya stenramar kan tillåtas i alla kvarter utom det moderna urngravsområdet i kvarter 3.

KÄLLOR

Tryckta källor och litteratur

Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar, CGK, Centrala Gravvårdskommittén 2007

Jansson, Bror, Alfshögs gamla och nya kyrka, Halmstad 1997

Kulturmiljöprogram för Falkenbergs kommun, Falkenergs kommun, 2013

Larsson, Alrik, Alfshög, 1957

Rogberg, Mats, Hembygd Halland, Flygfotografier och vykort från 1930-talet, 2009

Arkiv

Digitalt museum, foton från Hallands konstmuseums samlingar

Kulturmiljö Halland, Hallands länsmuseer

Lantmäteriets Historiska kartor, https://historiskakartor.lantmateriet.se/

Riksantikvarieämbetets fornsök, https://app.raa.se/open/fornsok/

Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöbild, https://kmb.raa.se/

Informant

Ulla Rickardsson, Vessige-Alfshögs hembygdsförening och ordförande i Ätradalens hembygdskrets, 2020-09-24.

BILAGA 1. KULTURGRAVAR PÅ ALFSHÖGS KYRKOGÅRD, KARTA.

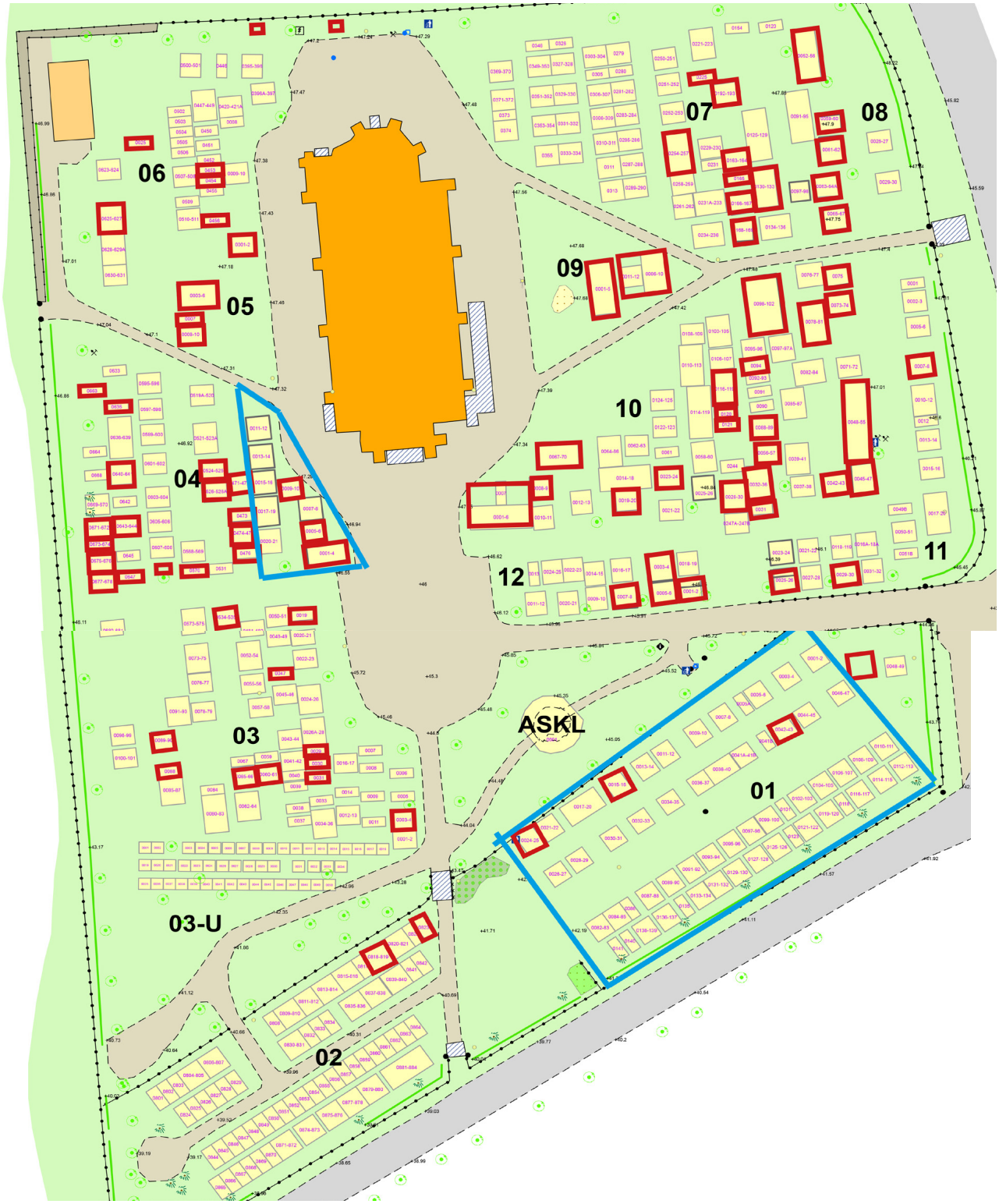

Kulturgravar och Värdefullt karkatärsområde, kv. 1-3.

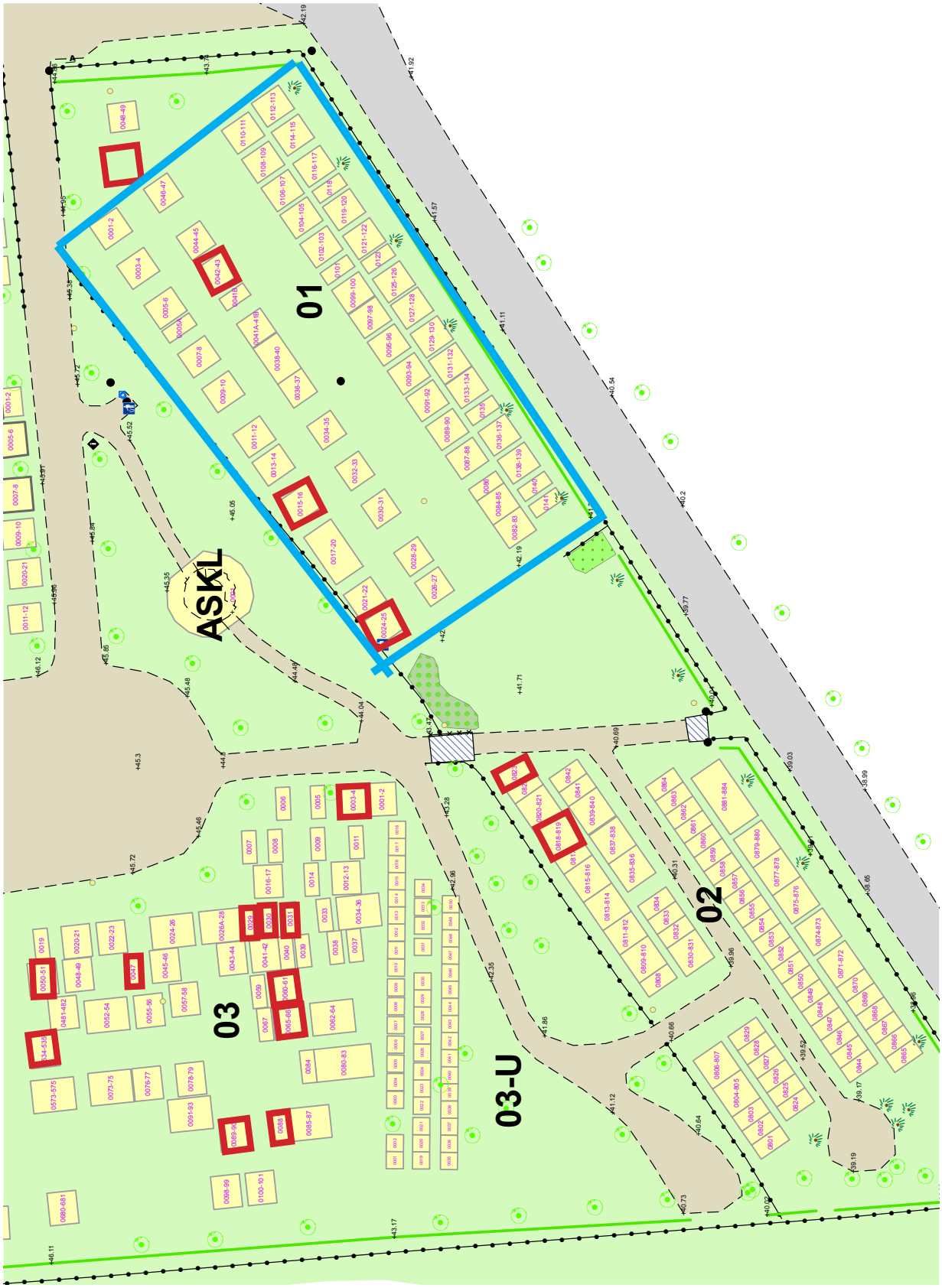

Kulturgravar och Värdefullt karkatärsområde, kv. 4-12.

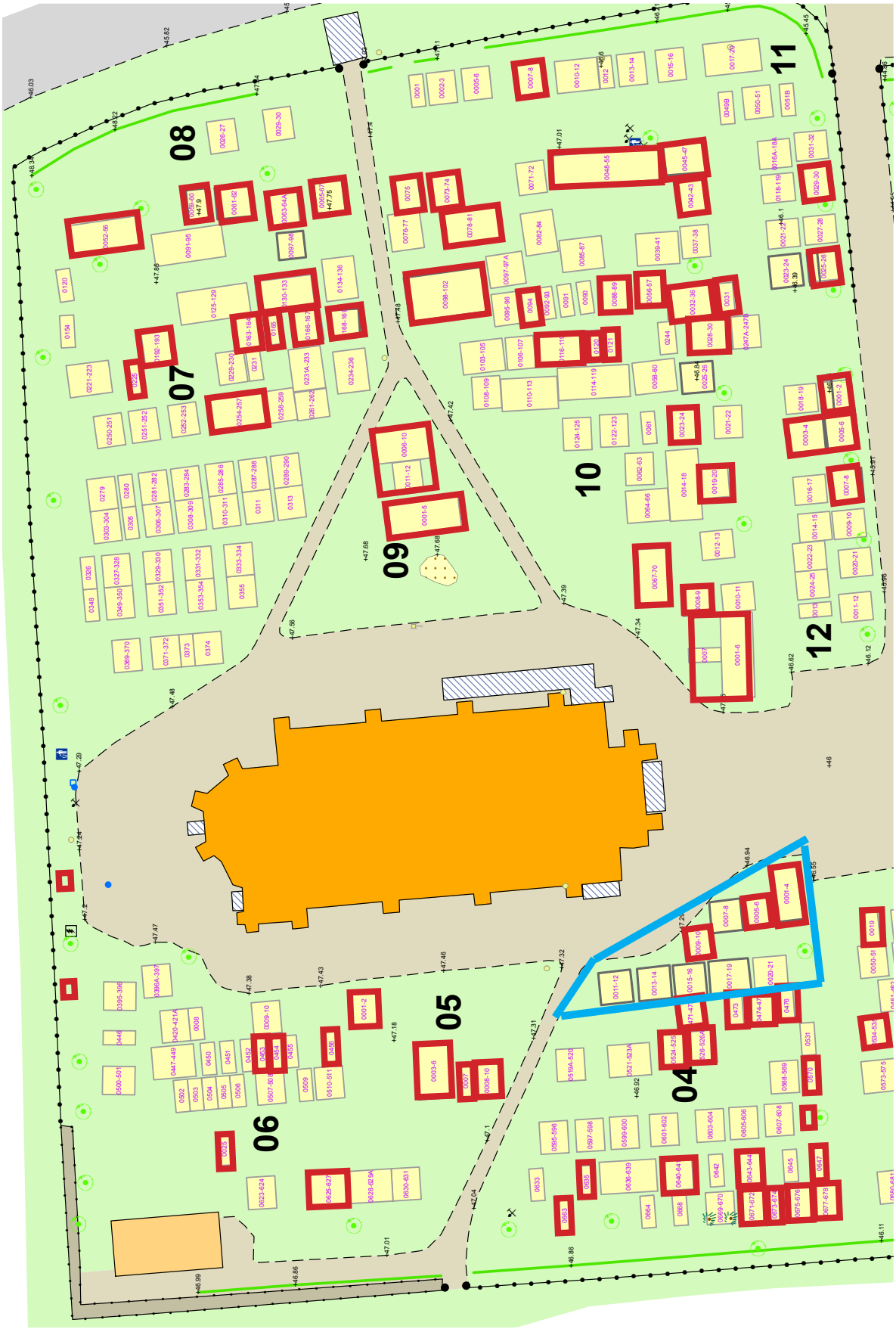

BILAGA 2. KULTURGRAVAR PÅ ALFSHÖGS KYRKOGÅRD, TABELL

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
1	24-25		Edvard Johansson 1868-1946 hustrun Josefina 1864-1945	Äldsta i kvarteret, illustrerar när kvarteret togs i bruk, tidstypisk	nedlagd	Kan förbli nedlagd men på ett ordnat och värdigt sätt.
1	42-43		Järnvägstjänstemannen Karl Johansson 1916-1953 Anna Lisa Johansson 1919-2009	Intressant yrkestitel, fin dekor, tidstypisk	gott skick	---
1	48-49		Riksgäldsfullmäktige Anders Pettersson 1888-1965 Anna Pettersson 1859-1973	Intressant yrkestitel, unik sten	Gott skick	-
2	818-819		Henrik Ek 1904-1950	En av de äldsta i kvarteret, ex på liten enkel vård från mitten av 1900-talet	Gott skick.	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
2	823		Trotjänarinnan Beata Peterson 1889-1966	Intressant yrkestitel, en få kvinnliga titlar, socialhistoriskt intressant	något nedsjunken i marken	lyft upp och fyll på med material så att stenen hamnar i nivå med omgivande mark
3	3-4		Skomakarmästaren Anders Petterson 1864-1947 hustrun Eva Pettersson 1867-1943	Intressant yrkestitel, tidstypisk med fin dekor	nedlagd	Kan förbli nedlagd på ett ordnat och estetisk utfört sätt.
3	19		Elin 1923-1924	Tidstypisk barngrav från 1920-talet, vanl. i Falkenbergs pastorat, socialhistoriskt värde	Gott skick.	
3	29		Sonja Maja Liv 1930-1937	Barngrav från 1930-talet, social-historiskt värde	Bokstäver saknas	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
3	30		Vår Lars Erik 1925-1932	Barngrav från 1930-talet, social-historiskt värde	Gott skick.	
3	31		Min lilla mor Petronella Eriks-son 1867-1932	Påkostad tidstypisk gravvård från 1930-talet, sammansatt av flera delar, bl.a. med urnor bevarade.	Inskriptionsplattan har lossnat och står lutad mot övriga delar, vilka är delvis nedgrävda i marken.	Gravvården bör åter-ställas och plattan monteras på plats för att inte riskera att för-svinna och skadas.
3	47		Minne åt Albertina Olson 1869-1921	Tidstypisk variant av smalsten från 1920-talet, miljöskapande, kvinnograv, kv 3 är en årsring fr 1910-20-talet	Gott skick.	
3	60-61		Skräddarmästaren Nils A. Nilsson 1868-1920 hans maka Augusta 1874-1933 *Liggande*: Dottern Alfhild 1898-1988	Modernare variant av 1920-tals-sten i art deco, intressant yrke-stitel, kv 3 är en årsring fr 1910-20-talet	Gott skick.	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
3	65-66		Syskonen Sten Stengren 1900-1916 Valborg Stengren 1897-1952	Tidstypisk variant av smalsten från 1920-talet, miljöskapande, barngrav, syskon, kv 3 är en års-ring fr 1910-20-talet	Gott skick, men busken framför döl-jer vården	busken bör beskäras och hållas i en låg höjd.
3	88		Vår son Arvid Lundell 1903-1918	Barngrav från tidigt 1900-tal, socialhistoriskt värdefull, kv 3 är en årsring fr 1910-20-talet	viss påväxt	
3	89-90		Lars Olsson 1831-1912 Makan Olena 1842-1917	Mindre enklare vård med dekor i art-decostil, miljöskapande, kv 3 är en årsring fr 1910-20-talet	viss påväxt	
3	534-535		Landtbrukaren Andreas Elof Andersson 1844-1913 Hans maka Severina Andersson 1844-1922 *Liggande*: Sonen John 1878-1970	Mindre enklare vård med dekor i art-decostil, miljöskapande	Påväxt	Rengör på sikt

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
4	1-4		Lantbrukaren Nils Anders-son 1838-1909 och hans maka Charlotta 1837-1917	Miljöskapande högrest sten med tillhörande ram, tidigt 1900-tal, tidstypisk	gott skick	
4	5-6		O.L.D. 1801-1851 O.S.S. 1796-1846	ålderdomlig vård, troligen hög ålder, miljöskapande	svårläst	åtgärdas av konser-vator/ efter råd av konservator
4	9-10		Henriett Andersdotter 1799-1845 John Antosson 1798-1832	ålderdomlig vård, troligen hög ålder, miljöskapande	svårläst	åtgärdas av konser-vator/efter råd av konservator

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
4	471-472		Lantbrukaren Jöns Johansson 1825-1890 hustrun Marianne Johansson 1826-1915	Högrest monumental stenvård av hög ålder - 1890-tal, miljöska-pande i kvartersdel med ålder-domlig karaktär	Viss påväxt, den övre krönande ste-nen är nedplockad	återmontera krönande stenen, rengör på sikt
4	473		Minne öfver Hustrun Anna Sofia Johansdotter 1851-1874	Ålderdomlig hantverksmäs-sigt framställd vård huggen i ett stycke, hög ålder, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär	Gott skick	
4	474-475		Minne öfver Bengt Johans-son 1802-1887 hustrun Börta Johansdotr 1805-1875	Ålderdomlig hantverksmäs-sigt framställd vård huggen i ett stycke, hög ålder, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
4	476		Minne öfver hustrun Stina Beata Benjaminsdotter 1853-1883	Ålderdomlig hantverksmässigt framställd vård huggen i ett stycke, hög ålder, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär	Gott skick	
4	524-525		Landtbrukaren A. Andersson 1842-1914 hustrun Anna Sofia Kristiansdotter 1833-1884	Högrest smalsten från 1880-talet, hög ålder, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär	viss påväxt	
4	526-527		Anders Bengtsson 1800-1853 Elna Arvidsdotter 1800-1864	Ålderdomlig hantverksmässigt framställd vård huggen i ett stycke, hög ålder, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär	Påväxt, svårläst	åtgärdas av konservator

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
4	570		Eric Gunnar 2 ½ år	Äldre barngrav, socialhistoriskt värde	viss påväxt	
4	635		Minne af hemmansägaren Johannes Andersson 1816-1876	Ålderdomlig hantverksmässigt framställd vård huggen i ett stycke, hög ålder, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär	Påväxt, svårläst	åtgärdas av konservator
4	vid träd		Två fragment av äldre gravvårdar vid träd	Ålderdomlig hantverksmässigt framställd vård huggen i ett stycke, hög ålder, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär		Placera på värdigt sätt som säkerställer vårdarnas fortlevnad.
4	640-641		M Johansson 1876-1930 Neta Johansson 1885-1950	Påkostad stor och elegant dekorerad gravvård från 1930-talet, hantverksskicklighet	Gott skick, tillhörande ram borttagen	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
4	642		Chris. Mar. Swensson 1770-1837 *baksidan*: På grafwen korset ställs till slut till tecken att du lidit ut	Gjutjärnskors, hög ålder, ovanlig form, ovanligt med text på baksidan	viss påväxt	
4	647		Lantbrukaren Johan A. Johansson 1828-1889	Högrest smalsten från 1880-talet, hög ålder, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär	Påväxt, svårläst	Rengör
4	664		Stina Johansson 1912-1920	Barngrav från 1920-talet, socialhistoriskt värde, unik/mycket ovanlig utformning	Gott skick	
4	671-672		Sysslomannen Thor Dahlquist 1889-1943 Elna Dahlqvist f. Hellman 1885-1978	Högt kors, miljöskapande, intressant yrkestitel	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
4	673-674		Oscar Dahlqvist 1851-1909 Augusta Dahlqvist 1855-1931	Högt stenkors från tidigt 1900-tal, miljöskapande	Nedlagt	Återställ
4	675-676		Gottfrid Hellström 1851-1943 Josefina Charlotta 1863-1895	Högt stenkors från tidigt 1900-tal, miljöskapande	Gott skick	
4	677-678		f.d. hemmansägaren N P Hellström 1790-1891 och dess kära maka Gustava Christoffersdotter 1812-1889	Högt stenkors från tidigt 1890-tal, hög ålder, miljöskapande	Gott skick	
5	1-2		Trotjänarinnan Emma Andersson 1868-1950 Modern Susanna Andersson 1835-1905	Årsring från tidigt 1900-tal, socialhistoriskt intressant titel, kvinnograv	påväxt	rengör på sikt

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
5	3-6		Hemmansägaren August Petterssons familjegrav	Troligen från 1930-talet, årsring, högt kors, miljöskapande med tillhörande ram	nedlagt	återställ
5	7		Minne över Elna Augusta Nilsson 1850-1902	Hög smalsten från tidigt 1900-tal, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär	nedlagd, viss påväxt	återställ
5	8-10		F. D. Hemmansägaren B.A. Wessman 1846-1914 hustrun Hanna Sofia 1855-1904 Dottern Jenny Olivia 1883-1902	Hög smalsten från tidigt 1900-tal, miljöskapande i kvartersdel med ålderdomlig karaktär	nedlagd, viss påväxt	återställ
6	25		Alfshögs församlings trotjänarinna Karolina Gunnarsson 1853-1936	Intressant titel, lokal- och socialhistoriskt intressant, modern variant av ålderdomlig gravvårdsform	påväxt i mindre omfattning	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
6	452		Vår käre John 1905-1908	Tidstypisk barngrav från 1900-talets första år, socialhistoriskt värde	påväxt i mindre omfattning	
6	454		Sjömannen Gunnar Magnusson 1915-1938	Tidstypisk vård från 1930-talet, intressant yrkestitel	påväxt i mindre omfattning	
6	456		Ivar Nilsson 1897-1918	Tidstypisk barngrav från 1900-talets första år, socialhistoriskt värde	påväxt i mindre omfattning	
6	625-627		f.d. hemmansäg. Adolf P Andersson 1859-1899 hustrun Astrid Kristina Andersson född Karlsson 1859-1915	Högrest smalsten från 1890-talet, hög ålder, miljöskapande	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
6	vid norra muren		xxxxxx	Ålderdomlig hantverksmässigt framställd vård huggen i ett stycke, hög ålder	svårläst	åtgärdas av konservator, placeras på värdigt sätt
6	vid norra muren		xxxxx	Ålderdomlig hantverksmässigt framställd vård huggen i ett stycke, hög ålder	svårläst	åtgärdas av konservator, placeras på värdigt sätt
7	52-56		Organisten Jonas Lundahl Familjegrav	Högrest smalsten, trol 1800-tal - hög ålder, intressant yrkestitel	Gott skick	
7	59-60		Knut Nilsson 1877-1955 och hans hustru Valborg Nilsson 1902-1949	Tidstypisk liggande vård med ovanlig inramning av stenar, miljöskapande	Gott skick.	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
7	61-62		Axel Svedlund 1884-1945 Edit Svedlund 1885-1971 Frej 1918-1931	En av få med smidesstaket bevarat, alla smidesstaket är kulturgravar, tidstypisk 1940-tal men unik den enda av sitt slag på Alfshögs kyrkogård.	Gott skick.	
7	63-64		Här förvaras stoftet av sista manliga ättlingen af den sekler gamla Gründell-Helmfeldtska stammen L. m. Ausk. & jordbruk. Gustaf Gründell 1797-1863 och dess fru Ulrika Gründell 1793-1883 Amalia Gründell 1833-1920	Unika vårdar, trädstammen har en ovanligt rik utsmyckning med text på flera ställen, hög ålder den liggande vården än mer ålderdomlig och troligen högre ålder.	Den ligande vården är spräckt och svårläst.	Kosnervator bör åtgärda, ge åtgärdsförslag
7	65-67		N.G. Nilssons familjegrav	Inramningen av stenpollare med kedjor är av högt miljövärde. Trol. 1910-tal.	Gott skick	
7	130-133		Gunnar Hellman 1828-1921 Familjegrav	Högt kors i ljus granit, korset av en typ som förekom en bit in på 1900-talet, (1920-tal) miljöskapande	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
7	163-164		Trotjänaren Nils Gunnarsson 1851-1931 hans hustru Olivia 1860-1944	Unik vård från denna tid, ovanlig och intressant yrkestitel. Kallas kvällsstenen då N. G. som var dräng på Fors gård brukade sitta på denna sten på kvällarna och titta ut över Åtran och vattenfallet vid Fors gård.	viss påväxt	
7	165		Trotjänarinnan Anna Bengtsson 1854-1930	ovanlig och intressant yrkestitel, en av få med kvinnlig yrkestitel, socialhistoriskt intressant	viss påväxt	
7	166-167		Kristina Ekström 1824-1905 Anna Malmros 1861-1881	Kvinnograv, hög ålder, ovanlig stenart, miljöskapande	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
7	168-169	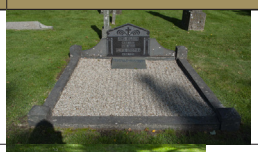	Jöns Nilsson 1838-1927 Hans maka Olivia Kristina 1850-1936	Tidstypisk gravvård med dekor och tillhörande ram från 1920-30-talet	Gott skick	
7	192-193		Öfverjägmästaren C.O. Wallmark 1762-1877 och hans kära maka Anna Svennersten 1795-1871	Högt kors på vackert utformat fundament, hög ålder, miljöskapande, intressant yrkestitel	Viss påväxt, korset nedtaget från fundamentet	återmontera korset
7	225		Överjägmästaren John Wallmark 1877-1949	Senare generation överjägmästare Wallmark, socialhistoriskt intressant med yrkestitel som finns inom en släkt, tidstypisk liggande vård med kopparbokstäver	Bokstav fattas	Se över så att alla kvarvarande bokstäver sitter säkert, ersätt på sikt försvunna bokstäver

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
7	254-257		Hemmansägaren Alfred Bengtsson 1854-1937 Hans hustru Charlotte 1855-1930 sonen Ernst 1867-1905 *Liggande:* Dottern Selma 1884-1967	Hög vård i jugendstil, miljöskapande	Viss påväxt	
9	1-5		Gustaf Hellmans Familjgraf (Gustav Hellman 1804-1875 Karin Persson 1768-1863 Kerstin Hellman 1800-1875 Hans Hellman 1807-1847 Anders Hellman 1857-1858)	Miljöskapande högt stenkors, en av två gravvårdar i kvarteret, hög ålder från mitten av 1800-talet	Gott skick	
9	6-12		*Östra sidan:* Landtbrukaren Anders Bengtsson 1827-1892 Agneta Bengtsson 1814-1904 Sv. Johan Petersson 1846-1878 Beata J. Petersson 1849-1916 *Västra sidan:* Alfred Svensson 1874-1939 Karin Svensson 1876-1955 Carl Svensson 1878-1970	Miljöskapande hög smalsten, en av två gravvårdar i kvarteret, stor familjegrav med många under samma vård - text på två sidor	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
10	1-6, 7		Sven Svensson 1780-1865 Anna Nilsdotter 1791-1857, Oscar Svengren 1850-1905 Charlotte Svengren 1854-1928, Nämndemannen Johannes Svensson 1814-1906 och hans maka Kerstin Nilsson 1815-1891, Sven AD Johansson 1844-1920	Den högsta gravvården på hela kyrkogården i väl exponerat läge, text på alla sidor av fundamentet.	Viss påväxt	
10	8-9		Nämndemannen Oscar Johansson 1881-1925 hans maka Ellen 1865-1938	Högt kors i sten från 1920-talet, tidstypisk utformning, miljöskapande, intressant yrkestitel	Viss påväxt	
10	19-20		Organisten Elof Bengtsson Familjegrav Berta 1885-1967 Tora 1887-1968 Ebba 1881-1958 Ragnhild 1908-1978	Elegant gravvård troligen 1930-40-tal, intressant yrkestitel	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
10	28-30		Landtbrukaren Gustaf Andersson 1827-1904 hustrun Johanna Charlotta 1851-1902 Landtbrukaren Alfred Gustavsson 1864-1928	Hög smalsten från sekelskiftet 1900. miljöskapande	viss påväxt	
10	31		Gerder Nilsson 1914-1920	Tidstypisk barngrav, socialhistoriskt intressant	Viss påväxt	
10	32-36		Syskonen Bengtssons från Vallabys Vilorum Amanda 1870-1929 Otto 1865-1939 Johan 1862-1943 Julius 1873-1947 Nils 1876-1948	Elegant vård i art deco, tidstypisk, socialhistoriskt intressant med många syskon som levde kvar på gården ogifta	Nedlagd	Placera nedlagd på ett värdigt sätt.
10	42-43		Här hvila Hemmansegaren Johannes Johnsson 1812-1887 hans maka Helena 1819-1891 Dottern Potentia 1864-1904	Ålderdomlig hantverksmässigt utförd, en av de äldre i kvarteret från 1880-talet, miljöskapande	Viss påväxt	
Kvarter	**Grav-nr.**	**Foto**	**Text**	**Värdering/Kommentar**	**Skada**	**Åtgärd**
10	45-47	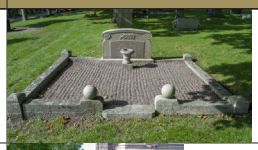	Lantbrukaren Alfred Johansson familjegrav	Ramgrav i jugendstil från 1930-tal, ram och gravvård utformade till estetisk enhet, tillhörande blomsterurna bevarad.	Gott skick, viss sättning i ramen	
10	48-50		L.A. Södergren Familjegrav	Högt grekiskt kors i ljus granit., stor familjegrav med de äldsta gravsättningarna på 1880-talet, korset troligen 1920-talet, (Lars August gravsattes 1926) miljöskapande	Gott skick	
10	56-57		Landtbrukaren J.A. Henriksson 1832-1911 hustrun Inger Beata 1846-1932	Högrest smalsten, miljöskapande	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
10	67-70		Hemmansegaren Elof Bernhard Johansson 1847-1903 hans maka Anna Matilda 1848-1934	Högrest smalsten, miljöskapande, fint arbetad dekor	Gott skick	
10	73-74		Justitierådinnan Maria Backman1799-1864/Justitierådet & Komendören Joh. Herder Backman 1790-1862 *Baksidan*: Den som öfvervinner han skall detta allt få ärfva och jag ska wara honom hans Gud.	Två gjutjärnskors, några av de äldsta gravvårdarna på kyrkogården, intressanta titlar, miljöskapande, ovanligt med inskriptionen på baksidan	Gott skick	
10	75		------ (Johan Torbjörnsson 1757-1831)	Ålderdomlig stentumba, troligen mycket hög ålder, miljöskapande	Gott skick men svårläst	
10	78-81		Hovrättsrådet C.E. Backman Familjegrav	Högt kors i ljus granit, tidstypisk för 1920-40-talen, miljöskapande, intressant yrkestitel	Korset nedlagt	Återställ korset på fundamentet

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
10	88-89		Landtbrukaren C.J. Carlsson 1837-1901 och hans hustru Maria Ceverina Carlsson 1835-1891	Miljöskapande hög smalsten, relativt hög ålder från 1890-talet, tidstypisk	Gott skick	
10	94		Mejerskan Hedvig Holm 1864-1925	Social- och lokalhistoriskt värde genom kvinnligt yrke och verksamhet i det äldre jordbrukssamhället	Påväxt, svårläst	rengör
10	98-102		*Kors*: Lantbrukaren P. Alfred Karlsson 1854-1922 hans maka Sofie 1875-1930 Karl 1900 Ivar 1901-1903 *liggande*: Musiklärare Anna Wattsgård 1906-1985, lantbrukaren Axel Wattsgård 1907-1998, lanthushållslärarinnan Karin Wattsgård 1916-2012	Stor familjegrav med stenram med ett högt kors i ovanlig utformning med konstnärlig kvalitet, samt liggande sten i samma stil, lokalhistoriskt värde som viktig storgård i socknen, kvinnliga yrkestitlar	Gott skick. liggande gravvård rklig påväxt	Rengör
10	116-119		Här förvaras stoftet af en kär Make L U S från Vallby Började vandringe ns pröfning och nådeliden 1772 Hans sol beträdde gräsnen till fadernes lande 1832 alt hera tröste vila	Ålderdomlig, en av de äldsta på kyrkogården, hantverksmässigt framställd	Gott skick men lutar något	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
10	120		--- (Nils Andersson -1847)	Ålderdomlig, en av de äldsta på kyrkogården, hantverksmässigt framställd	svårläst, viss påväxt	
10	121		Anna Lena Nilsdotter 1809-1883	Gjutjärnskors, en av de äldre gravvårdarna i kvarteret, miljöskapande	påväxt	
11	7-8		Köpman Nils Johansson 1889-1949 Alice Johansson 1901-1976 I tacksamhet skall ditt minne leva	elegant vård från 1940-talet, intressant yrkestitel, lokalhistorisk intressant	Gott skick	
11	25-26		Lantbrukare Ludvig Stengren Familjegrav	Tidstypisk, påkostad och fint arbetad gravvård med tilhörande sidostenar och planteringsram, representerar kvarterets årsring på kyrkogården, då kvarteret utgjorde en ståtlig entré till kyrkogården.	Sidostenarna nedlagda, stenramen borttagen	sidostenarna bör återställas stående

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
11	29-30	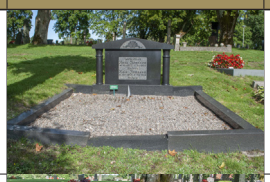	Lantbrukaren Hans Jönsson 1859-1950 hustrun Neta Jönsson 1861-1946	Tidstypisk, påkostad och fint arbetad gravvård med tilhörande stenram, representerar kvarterets årsring på kyrkogården, då kvarteret utgjorde en ståtlig entré till kyrkogården med sternamsgravar.	Gott skick, viss påväxt	
12	1-2		Albert Persson 1866-1935 hustrun Alma 1881-1974	Tidstypisk, påkostad och fint arbetad gravvård med tillhörande planteringsram med sidostenar, representerar kvarterets årsring på kyrkogården, då kvarteret utgjorde en ståtlig entré till kyrkogården.	Gott skick, ramen borttagen	
12	3-4/ 5-6	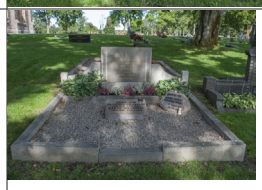	*3-4:* Greta 1915-1941 Brita 1918-1991 *5-6:* Lantbrukare Johan B. Johansson 1882-1952 hustrun Nanny Johansson 1884-1936 Minnsessten för Ingegerd, Lennart, Alexandra Weintz Thailand 2006-12-26	Tidstypisk, påkostad och fint arbetad gravvård med tillhörande sidosternar, och planterings- och sternarm på båda sidor vilekt är ovanligt. Representerar kvarterets årsring på kyrkogården, då kvarteret utgjorde en ståtlig entré till kyrkogården. Sentida minnessten över tsunamioffer viktigt tidsdokument.	Gott skick	
12	7-8		Handlanden Sven J. Johansson 1865-1941 hustrun Emma Johansson 1868-1941	Tidstypisk gravvård med tillhörande planteringsram och stenram, representerar kvarterets årsring på kyrkogården, då kvarteret utgjorde en ståtlig entré till kyrkogården.	Gott skick	

Kvarter	Grav-nr.	Foto	Text	Värdering/Kommentar	Skada	Åtgärd
12	11-12		Handlanden Sven J. Johansson 1865-1941 hustrun Emma Johansson 1868-1941	Påkostad gravvård från 1940-talet utformad som en enhet med bevarad tillhörande ram, intressant yrkestitel, lokalhistoriskt intressant	Har troligen sett ut som 11:29-30 med överliggare och kolonner, vilka ligger bredvid livstenen	Återställ gravvården stående med alla ingående delar

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2021

2021:1	Tjärby grustäkt, Arkeologisk utredning
2021:2	Båtsmans, del av Lahall 2:13, flytt av byggnad
2021:3	Skummeslövs kyrka, utvändig renovering
2021:4	Sankta Gertruds kapell, utvändig renovering
2021:5	Broktorp 4, Antikvarisk förundersökning
2021:6	Brovakten 4, Antikvarisk förundersökning
2021:7	Landeryds godsmagasin -renovering av tak och syll
2021:8	Brons- och järnålder vid Holms kyrka, Holm 2:3, Arkeologisk undersökning
2021:9	Hotell Mårtensson, Gillestugan 1, Skyltning mm. Antikvarisk förundersökning
2021:10	Bocken 18 och Bocken 20. Förslag till planbestämmelser för kulturvärden.
2021:11	Kemisten 5, Antikvariskt utlåtande.
2021:12	Råmebo hembygdsgård. Vård- och underhållsplan
2021:13	Befästningsrester i Norre Katts park. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:14	Öringe fiber, Getinge sn, fast. Öringe 1:5, Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:15	Hotell Mårtensson, Takkupor, rev förslag. Konsekvensbeskrivning
2021:16	Busskur Stora Torg, Arkeologisk undersökning (schaktningsövervakning)
2021:17	Inför ny vatten- och elledning. Falkenberg. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:18	Frillesås–Rya 3:77. Kungsbacka kn. Arkeologisk förundersökning
2021:19	Valhalla 5, antikvariskt utlåtande
2021:20	Försörjningshemmet 18, antikvariskt utlåtande
2021:21	Påarps gravfält, Trönninge sn, Halmstads kn, Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:22	Marbäck, Halmstad, Snöstorps sn. Arkeologisk utredning
2021:23	Fibernedläggning vid treuddar, en stensättning och en boplats i Bexets stugby, Trönninge sn, Halmstad. Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:24	Kv. Postmästaren, Esplanadparken och Norra Vallgatan - kulturmiljöutredning
2021:25	Spannarps kyrka, Styrsystem - antikvarisk medverkan
2021:26	Sibbarps kyrka, Styrsystem - antikvarisk medverkan
2021:27	Tvåkers kyrka, Styrsystem - antikvarisk medverkan
2021:28	Dagsås kyrka, Styrsystem - antikvarisk medverkan
2021:29	Flickskolan 6, Var berg, antikvarisk förundersökning
2021:30	Gästgivaren 10, Varberg, antikvarisk förundersökning
2021:31	Societetshuset i Varberg, antikvarisk medverkan
2021:32	Alfshögs kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:33	Askome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:34	Vessige kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:35	Lyngåkra 6:8, Rivningsdokumentation
2021:36	Gamlestugan i Morup, Morup 27:1, antikvarisk medverkan
2021:37	Hägareds gård, fönsterbyte, antikvarisk medverkan
2021:38	Köinge kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:39	Okome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:40	Svartrå kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:41	Tjärby kyrka, konstglasfönster, antikvarisk medverkan
2021:42	Tjärby kyrka, invändig renovering, antikvarisk medverkan
2021:43	Varbergs idrottshall, antikvarisk förundersökning
2021:44	Dagsås kyrka, exteriör renovering

KULTURMILJÖ HALLAND

POSTADRESS: TOLLSGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00
E-POST: KANSLI@KULTURMILJOHALLAND.SE | HEMSIDA: WWW.KULTURMILJOHALLAND.SE